

Mangane Firindena

Yuda nun Isirayila Mangane Fe

Taruxuna

Mangane Firinden kitabu yireni ito kui, na Yuda nun Isirayila manga dənxəne nan ma fe falama. A yire singena (keli Mangane Firinden sora singen ma han sora 7), na Isirayila kala feen nan falama en xa. Mangane nan yi dəxi a xun na naxanye mi yi tinxin Ala yee ra yi. Ala yi tin Asiriya mangan Salamanasari xa Samari taan tongo yengeni, Isirayila manga taana. Na ligaxi nən nee kəmə soloferne nee məxəjən nun firin benun Marigi Yesu xa bari waxatin naxan yi. Asiriya mangan mən yi yamaan fəxə kedenna suxu, a siga e ra konyiyani. Nabi Elise a fe taruxun yəbaxi en xa sorani itoe yire wuyaxi kui, Eli a xarandiin naxan ti a nekəni (Keli Mangane Firinden sora 2 ma han 13).

A yire firindena Isirayila yamanan yiifari fəxən mangayaan nan ma fe yəbama naxan xili Yuda, feen naxanye liga nee kəmə nee tonge saxanna bun ma Yuda lu xanbini a yetə ma yamanan kəmen fəxən suxu xanbini yengeni. (Keli Mangane Firinden sora 18 ma han sora 25) Dənxən na, Babilən mangan Nebukadanesari yi fa Yerusalem tongo yengeni nee kəmə suulun nee tonge solomasexə nee soloferne benun Marigi Yesu xa bari, a yi Ala Batu Banxin kala, a yi Yuda yamanan muxu fisamantenne xali Babilən taani. Ala nan Isirayila kaane yulubine saran e ra na feen kui.

Eli yi Axasiyaa tantanna fala

¹ Axabi faxa xanbini, Moyaba kaane yi murut^ε Isirayila kaane xili ma. ² Axasiya yi bira keli a kore banxin foye soden na Samari taani, a maxələ. Nayi, a xərane rasiga Baali-Sebubi suxuren maxədindeni, Ekirən taan muxune ala, alogo a xa a kolon xa a yiylanj^ε a maxələni. ³ Koni, Alatalaa malekan yi a fala Eli Tisibi kaan xa, a naxa, “Siga, i sa Samari mangana xərane ralan kira yi, i a fala e xa, i naxa, ‘Ala mi Isirayila yi ba? Nanfera i sigama Baali-Sebubi suxuren maxədindeni, Ekirən kaane ala?’ ⁴ Nayi, Alatala ito nan falaxi, a naxa, ‘Inaxan nabaxi, na feen ma, i mi fa godoma i ya saden ma, i saxi dənaxan yi, i faxan mənna nin.’” Eli yi sa na fala e xa.

⁵ Xərane yi xət^ε Axasiya fəma, a yi e maxədin, a naxa, “Nanfera ε xətəxi?” ⁶ E yi a yabi, e naxa, “Xəməna nde nan texi nxu ralandeni, a yi a fala nxu xa, a naxa, ‘Ε siga, ε xət^ε mangan fəma naxan ε rafaxi, ε sa a fala a xa, a Alatala ito nan falaxi, a naxa: Ala mi Isirayila yi ba? Nanfera nayi i xərane rasigama Baali-Sebubi suxuren maxədindeni, Ekirən kaane ala? Nanara, i mi fa kelima i ya saden ma, i saxi dənaxan yi, i faxan mənna nin.’” ⁷ Axasiya yi e maxədin, a naxa, “Xəmen yi kiin mundun yi naxan te ε ralandeni a falani itoe ti ε xa?” ⁸ E yi a yabi, e naxa, “Muxun nan yi a ra naxan yi maxidixi sube kidi xabe kanna ra e nun kidi tagixidina a tagi.” Axasiya yi a fala, a naxa, “Eli, Tisibi kaan nan na ra!”

Axasiya yi wa Eli suxu feni

⁹ Axasiya yi sofa tonge suulun nasiga e nun e kuntigina. Kuntigin na yi te Eli fəma geyaan xuntagi, a yi dəxi dənaxan yi, a yi a fala a xa, a naxa, “Sayibana, mangana yamarin ni i ra, a i xa godo.” ¹⁰ Eli yi na kuntigin yabi, a naxa, “Xa sayiban nan n na, təen xa godo keli kore, a yi ε nun i ya sofa tonge suulunne gan.” Təen yi godo keli kore, a yi e nun a sofa tonge suulunne gan.

¹¹ Axasiya mən yi sofa tonge suulun gbətəye rasiga e nun e kuntigina. Kuntigin na yi a fala Eli xa, a naxa, “Sayibana, mangana yamarin ni i ra, a i xa godo mafuren.” ¹² Eli yi a yabi, a naxa, “Xa sayiban nan n na, təen xa godo keli kore, a yi ε nun i ya sofa tonge suulunne gan.” Alaa təen yi godo keli kore, a yi e nun a sofa tonge suulunne gan.

¹³ Axasiya mən yi sofa tonge suulun e nun e kuntigin nasiga a saxandeni. Na kuntigin saxanden yi te, a to so, a xinbi sin Eli yətagi, a mafan, a naxa, “Sayibana, nxu nun n ma sofa tonge suulunna niin natanga.” ¹⁴ N na a kolon, təen bata godo kore, a yi kuntigi firin fələne gan e nun e sofa tonge suulunne. Koni iki, n bata i mafan, n niin nakantan.” ¹⁵ Alatalaa malekan yi a fala Eli xa, a naxa, “Siga a fəxə ra, i nama gaxu a yee ra.” Eli yi keli, a godo a fəxə ra mangan fəma. ¹⁶ A yi a fala mangan xa, a naxa, “Alatala ito nan falaxi, a naxa, bayo i bata xərane rasiga Baali-Sebubi susuren maxədindeni, Ekirən kaane ala, alo Ala mi fa Isirayila yi naxan maxədinje falan na, i mi fa godoma i ya saden ma, i saxi deende, amasətə i faxama nən.” ¹⁷ Axasiya yi faxa, fata Alatalaa falan na a naxan ti Eli xa. Yorami yi ti a jəxəni

Yosafati a dii xemən Yehorami a mangayaan nee firindeni Yuda yi. Dii xemə yo mi yi Axasiya yi.
¹⁸ Axasiya kewali dənxəne, a naxanye birin liga, ne sebəxi Isirayila mangane taruxu kedine kui.

2

Eli yi te kore

¹ Ləxəna nde Alatala yi fa Eli rate kore wuluwulu gbeeni. Na waxatini Eli nun Elise yi kelima Giligali yi. ² Eli yi a fala Elise xa, a naxa, “Lu be, n bata i mafan, amasətə Alatala bata n xə han Beteli taani.” Elise yi a yabi, a naxa, “N bata n kələ habadan Alatala yi e nun i tan, n mi xətema i fəxə ra.” E birin yi siga Beteli yi.

³ Beteli taan nabi ganla yi fa Elise fəma, e yi a fala a xa, e naxa, “I a kolon a Alatala i kannə ratema nən kore to?” Elise yi yabin ti, a naxa, “N na a kolon, ε dundu.” ⁴ Eli yi a fala Elise xa, a naxa, “Lu be, n bata i mafan, amasətə Alatala bata n xə han Yeriko taani.” Elise yi a yabi, a naxa, “N bata n kələ habadan Alatala yi e nun i tan, n mi xətema i fəxə ra.” E birin yi siga Yeriko yi.

⁵ Yeriko taan nabi ganla yi e maso Elise ra, e yi a fala a xa, e naxa, “I a kolon a Alatala i kannə ratema nən kore to?” Elise yi yabin ti, a naxa, “N na a kolon, ε dundu.” ⁶ Eli yi a fala Elise xa, a naxa, “Lu be, n bata i mafan, amasətə Alatala bata n xə han Yurudən baani.” Elise yi a yabi, a naxa, “N bata n kələ habadan Alatala yi e nun i tan, n mi xətema i fəxə ra.” E firinna birin yi siga kiraan xən. ⁷ Nabiin muxu tonge suulun nabi ganla yε, ne yi bira Eli nun Elise fəxə ra, e sa ti, e yi e yε rafindi e firinna mabinni, e e makuya e ra ndedi.

E fan firinna yi ti Yuruden baan dε. ⁸ Eli yi a doma gbeen tongo a mɔrɔmɔrɔ, a igen garin, a yitaxun be binna nun be binni, e firinna birin yi dangu yire yixareni.

⁹ E to dangu, Eli yi a fala Elise xa, a naxa, “I waxi a xɔn, n xa nanse ligi i xa, benun n xa ba i fɛma?” Elise yi a yabi, a naxa, “N bata i mafan, n waxi i ya nabiyaan xaxinla dɔxɔde firin nan sɔtɔ fe yi.” ¹⁰ Eli yi a fala a xa, a naxa, “I fe xɔdɛxɛn nan maxɔdinxi n na na ra. Koni n bama i fɛma waxatin naxan yi, xa i n to, na ligama i xa nɛn, koni xa i mi n to, na mi ligama i xa.”

¹¹ E yi sigatini, e fala tiini, nanunna, wontoro tɛe kannu nun soo tɛe kanne yi so e tagi, Eli yi te kore wuluwulu gbeeni. ¹² Elise yi a matoma a gbelegbelema, a naxa, “N fafe, n fafe! I dangu Isirayilaa yɛngɛ so wontorone birin na e nun a soone!” A mi fa a to sɔnɔn. Nayi, a yi a dugine suxu, a yi e yibɔ dungi firinna ra, ¹³ Elise yi doma gbeen tongo Eli naxan nabira. A xɛtɛ, a ti Yuruden baan dε, ¹⁴ Eli doma gbeen naxan nabira, Elise yi na tongo, a baa igen garin, Elise yi maxɔdinna ti, a naxa, “Alatala, Eli a Ala minɛn yi iki?” A mɔn yi baa igen garin, na xanbi ra, baan yi taxun, Elise yi dangu.

¹⁵ Yeriko taan nabine ganla to a to wulani, e yi a fala, e naxa, “Eli a xaxinla Elise yi.” E yi siga a ralandeni, e xinbi sin a bun ma. ¹⁶ E yi a fala a xa, e naxa, “Xɛmɛ sɛnbɛmaan muxu tonge suulun i ya walikɛne yɛ, i waxi e xa sa i kanna fen? Yanyina nde Alatalaa Nii Sarijnanxin bata a xali a sa a woli geyana nde fari hanma lanbanna nde kui.” Elise

yi e yabi, a naxa, “E nama e rasiga.” ¹⁷ Koni, e yi a karahan han! A yi a fala e xa, a naxa, “E e rasiga.” E yi muxu tongue suulun nasiga naxanye Eli fen xi saxan, koni e mi a to mum^ε! ¹⁸ E to x^εt^ε Elise f^εma Yeriko taani, a yi a fala e xa, a naxa, “N mi yi a fale ε xa, ‘E nama siga?’ ”

Elise Yeriko yi

¹⁹ Taan muxune yi a fala Elise xa, e naxa, “Nxu kanna, taan d^εx^ε kiin fan alo i a toxi kii naxan yi, koni igen kobi han a mi tinj^ε sansine yi soli.” ²⁰ Elise yi a fala e xa, a naxa, “E fa f^εx^εn na goron nenen kui, ε a so nyii.” E fa a ra. ²¹ Elise yi siga tigin xunna ra, a f^εx^εn woli igeni, a yi a fala, a naxa, “Alatala ito nan falaxi, a naxa, ‘N bata igeni ito rasarijan, a mi fa muxune faxε, sansine fan nun fa solima n^εn.’ ” ²² Igen yi rasarijan, keli na l^εx^εni fata Elise a falan na.

²³ A kelimato^εn m^εnni siga Beteli yi, a yi tema kiraan x^εn, taa yi diidine yi fa, e yi a magele, e yi a fala a ma, e naxa, “Teli kanna siga! Teli kanna siga!” ²⁴ A yi x^εt^ε, a e mato, a yi e danga Alatala xinli, sube xaj^ε magaxuxi firin yi mini f^εt^εnni, e diidine tongue naanin e nun firin yib^ε. ²⁵ Elise yi keli m^εnni, a siga Karemele geyaan fari. Na xanbi ra, a x^εt^ε Samari taani.

3

Yorami, Isirayila Mangana

¹ Yuda manga Yosafati a mangayaan j^εε fu nun solomas^εx^εdeni, Axabi a dii x^εm^εn Yorami yi findi Isirayila mangan na Samari taani, a j^εε fu nun firin mangayaan liga Isirayila xun na. ² Naxan

ŋaxu Alatala yεε ra yi, a na liga nεn, koni a mi dangu a fafe nun a nga fe ŋaxine ra. A fafe kide gεmε Baali sawuran naxanye ti, a ne kala,³ koni Nebati a dii xεmen Yerobowan yulubin naxanye liga, naxan Isirayila kaane ti yulubin ligān ma, a fan yi kankan ne ligān ma, a lu ne yi, a mi xεtε e fɔxɔ ra mumε!

Yorami yi Moyaba yεngε

⁴ Moyaba mangan Mesa, yεxεε kurune nan yi a yii. Nεe yo ŋεe, a yi lan a xa naxan so Isirayila mangan yii mudun na, na nan lanxi yεxεε diin wuli kεmε ma e nun yεxεε xungbe wuli kεmε e nun e xabena. ⁵ Axabi to faxa, Moyaba mangan yi murute Isirayila mangan xili ma. ⁶ Nayi, Yorami yi mini Samari taani, a Isirayila sofane birin malan. ⁷ A xεrane rasiga a faladeni Yuda mangan Yosafati xa, a naxa, “Moyaba mangan bata murute n xili ma. I waxi fa feni n fɔxɔ ra Moyaba yεngεdeni ba?” Yosafati yi a yabi, a naxa, “N sigama nεn i fɔxɔ ra, i tan nun n tan keden na a ra, n ma sofane i ya sofane nan e ra, n ma soone i ya soone nan e ra.” ⁸ Yosafati mən yi a maxədin, a naxa, “En teen kiraan mundun xən?” Yorami yi a yabi, a naxa, “Edən tonbonna kiraan xən.”

⁹ Isirayila mangan nun Yuda mangan nun Edən mangan yi siga, e xi solofera sigan tixina, igen yi nan ganla yii e nun xuruseen naxanye yi biraxi e fɔxɔ ra. ¹⁰ Nayi, Isirayila mangan yi a fala, a naxa, “Ee! Alatala en tan manga saxanne xilixi nεn, alogo a xa en sa Moyaba yamanan sagoni!” ¹¹ Koni Yosafati yi a fala a xa, a naxa, “Alatalaa nabi yo mi na en nəε Alatala maxədinjε naxan yi?” Isirayila

mangana walikeen yi a fala e xa, a naxa, “Elise be, Safati a dii xemena, naxan yi igen sama Eli yiine ra.” ¹² Yosafati yi a fala, a naxa, “Alatalaa falana Elise yi.” Nayi, Isirayila mangan nun Yosafati nun Edon mangan yi godo a fema.

¹³ Elise yi a fala Isirayila mangan xa, a naxa, “Nanse i tan nun n tan tagi? Siga i fafe nun i ngaa nabine fema.” Isirayila mangan yi a fala a xa, a naxa, “En-en, amasoto Alatala nan nxu tan manga saxanne xilixi alogo a xa nxu so Moyaba yii.” ¹⁴ Elise yi a fala a xa, a naxa, “N bata n kolo habadan Alatala yi, Senben Birin Kanna, n walima naxan xa, xa n mi Yosafati binyaxi, Yuda mangana, i boete mi yi taranma n xa. N mi yi i matoma. ¹⁵ Iki, ε fa maxase maxana nde ra n xon.” Maxase maxan na maxaseen maxa waxatin naxan yi, Alatala senben yi godo Elise ma. ¹⁶ A yi a fala, a naxa, “Alatala ito nan falaxi, a naxa, ‘E yili wuyaxi ge lanbanni.’ ¹⁷ Amasoto Alatala ito nan falaxi, a naxa, ‘E mi foyen toma, ε mi tulen toma mumε, koni lanbanni ito rafema nen igen na, ε yi ε min, ε tan nun ε xuruse xungbene nun ε xuruse xunxurine.’ ¹⁸ Koni fe di xuri nan na ra Alatala yii. A Moyaba yamanan soma nen ε yii. ¹⁹ ε taa fangamane birin kalama nen e nun taa rakantanxine, ε wudi fajine birin segema nen, ε yi tigine birin dutun, ε xeene rafe gemene ra.” ²⁰ Na xotən bode, saraxa ba waxatini, igen yi fa keli Edon yi, yamanan yi rafe igen na.

²¹ Moyaba kaane to a me a mangane fama e yengedeni, naxanye birin bata yi a li yengε so seen tongoden ma, e ne birin xili, e ti yamanan danna ra. ²² E to keli xotənni, sogen tixi igen na bɔxən

fari ma, Moyaba kaane yi igen to wulani, a gbeeli alo wunla. ²³ E yi a fala, e naxa, “Wunla na a ra! Mangane bata e bode y^εng^ε, e nun e sofane, e yi e bode faxa. Iki, Moyaba kaane, ε keli, en sa e yii seene tongo!” ²⁴ E yi fa Isirayila ganla daaxadeni. Koni, Isirayila ganla yi keli, a Moyaba kaane y^εng^ε, e yi e gi ganla y^{εε} ra. Isirayila ganla yi bira e f^αx^α ra han e sa so e yamanani, e yi Moyaba kaane no. ²⁵ E taane kala, e birin yi g^εm^ε keden kedenna woli x^{εε} fajine yi, e x^{εε}ne rafe g^εm^εne ra, e yi tigine birin dutun, e yi wudi fajine birin s^εge. A rajanna, Kiri-Hares^εtⁱ taan yinna nan tun yi fa a kiini, koni sofa lantan kanne fan yi fa na rabilin, e na fan y^εng^ε. ²⁶ Moyaba mangan to a to a a mi y^εng^εn n^ε, a yi silanfan kanna muxu k^εm^ε solofera tongo alogo a xa kirani ba han Ed^εn mangan f^εma, koni e mi no.* ²⁷ Nayi, a yi a dii singen tongo naxan yi lanma a xa ti a j^εx^εni, a yi a ba saraxan na taan yinna fari. Na xanbi ra, Moyaba kaane yi Isirayila kaane j^εx^εnkata han Isirayila kaane yi keli na yi, e x^εt^ε e konni.

4

Elise yi kaja gileñ mali

¹ L^εx^εna nde kaja gileña nde yi fa Elise li, nabi ganla nabina nde nan yi a x^εm^εn na. A yi Elise mafan, a naxa, “I ya walik^εna, n ma x^εm^εn bata faxa, i a kolon a i ya walik^εen yi gaxuxi Alatala y^{εε} ra, koni doli kanna bata fa n ma dii x^εm^ε firin tongoden, a xa e findi a konyine ra.” ² Elise yi a max^εdin, a naxa, “N n^εe nanse lig^ε i xa? A fala n

* **3:26:** Silanfanna: Sofane y^εng^εso d^εg^εmana.

xa nanse i yii banxini?” Naxanla yi a yabi, a naxa, “Sese mi i ya walikeen yii banxini fo ture kundi keden.” ³ Elise yi a fala a xa, a naxa, “Siga, i sa goron yigenle maxədin i dəxə bodene ra, i nama ndedi maxədin de! ⁴ I na so i konni, i dəen balan ε nun i ya diine xun ma, i turen sa goronne birin kui, naxanye na rafe i ne dəxə e dan na.” ⁵ Nayi, naxanla yi keli a fəma. A dəen balan e nun a diine xun ma, e yi fa goronne ra, a yi e rafe. ⁶ Goronne birin to rafe, a yi a fala a dii xəmən xa, a naxa, “Fa goron gbətəye ra.” Koni a diin yi a yabi, a naxa, “Goron mi fa na.” Turen yi ba mine. ⁷ Naxanla yi sa a fala sayiban xa. Elise yi a fala a xa, a naxa, “Siga, turen mati, i yi i ya donla fi, naxan na lu i yii, na i tan nun i ya diine rakisima nən.”

Sunemi kaana diin yi keli sayani

⁸ Ləxəna nde Elise yi danguma Sunemi taani, naxalan nafulu kannal nde yi mənni, na yi a karahan a xa a dəge. A nəma yi dangue na waxati yo yi, a soma nən a konni a dəge. ⁹ A yi a fala a xəmən xa, a naxa, “N laxi a ra xəmən naxan danguma en konni waxati yo waxati, Alaa muxu sarijanxin na a ra. ¹⁰ En lan en xa konkodina nde ti a xa en ma sangansoon kəe ra, en saden nun tabanla nun gbəden nun lənpun dəxə a xa na. A nəe yigiyə mənni nən a na dangu en konni.”

¹¹ Ləxəna nde Elise to fa Sunemi yi, a te konkoni koren na, a sa a sa na yi. ¹² A yi a fala a walikeen Gexasi xa, a naxa, “Sunami kaan xili.” Gexasi yi na naxanla xili, a fa a fəma. ¹³ Elise yi a fala Gexasi xa, a naxa, “A fala naxanla xa, i naxa, ‘I bata fe wuyaxi raba nxu xa. Nxu nəe nanse ligə i xa? Nxu xa falan

ti mangan xa i ya fe yi hanma sofa kuntigina?" "Naxanla yi a yabi, a naxa, "N dəxi n ma yamanan nan tagi, sese mi dasaxi n ma." ¹⁴ Elise yi Gexasi maxədin, a naxa, "Nanse xa liga a xa?" Gexasi yi a yabi, a naxa, "Dii mi a yii, a xəmən bata fori." ¹⁵ Elise yi a fala, a naxa, "Naxanla xili." Gexasi yi a xili, a yi fa, a so dəen na. ¹⁶ Elise yi a fala a xa, a naxa, "Nee famatəni waxatini ito yi, i diin barima nən, i a tongo i yii." Naxanla yi a yabi, a naxa, "En-ən, n kanna, sayibana, i nama wulen fala i ya walikəen xa."

¹⁷ Naxanla na yi fudikan, nee famatəni na waxati kedenni, a dii xəmən bari, alo Elise a fala a xa kii naxan yi.

¹⁸ Diin yi gbo. Ləxəna nde, a yi siga a baba fəma se xabane yireni, ¹⁹ diin yi a fala a baba xa, a naxa, "N xunna! N xunna!" A baba yi a fala a walikəen xa, a naxa, "A xali a nga fəma." ²⁰ Walikəen yi a tongo, a a xali a nga fəma. Diin yi lu a nga xinbine fari han yanyi tagini. Na xanbi ra, a faxa. ²¹ Naxanla yi te, a sa diin sa sayibana saden ma, a dəen balan a xun ma, a mini. ²² A yi a xəmən xili, a naxa, "N bata i mafan i ya walikə keden nun sofanla keden nafa n ma, n waxi siga feni sayiban fəma mafureñ. N fama." ²³ A yi a maxədin, a naxa, "Nanfera i waxi siga feni a fəma to? Kike Nənən hanma Matabu Ləxən mi a ra." A yi a yabi, a naxa, "Hali i mi kəntəfili." ²⁴ A yi sofanli tən, a fala a walikəen xa, a naxa, "Ti sofanla yee ra. En siga, i nama ti, xa n mi i yamari."

²⁵ Nayi, e siga sayiban fəma Karemele geyaan fari. Sayiban to a to fe wulani, a yi a fala a walikəen Gexasi xa, a naxa, "Sunami kaan fama. ²⁶ Iki i gi i

sa a ralan, i yi a fala a xa, i naxa, ‘Tana mi i ma? I ya x̄emen nun i ya diina, tana mi e ma?’ ” Naxanla yi a yabi, a naxa, “Tana yo mu.” ²⁷ Koni, a sayiban f̄eman li waxatin naxan yi geyaan fari, a yi a sanne suxu. Gexasi yi wa a radin feni ayi. Koni, sayiban yi a fala a xa, a naxa, “A lu na, amas̄to a b̄ojen sunuxi, koni Alatala bata na feen luxun n ma, a mi a yitaxi n na.” ²⁸ Nayi, naxanla yi a fala a xa, a naxa, “N kanna, n yi i max̄odin diina nde ma nun? N mi yi a fala i xa, ‘I nama n yanfa?’ ”

²⁹ Elise yi a fala Gexasi xa, a naxa, “I tagi xidi, i n ma dunganna suxu i yii, i siga. Xa i naralan muxuna nde ra, i nama a x̄ont̄on, xa muxuna nde i x̄ont̄on, i nama a ratin. I xa n ma dunganna sa diin yetagi.” ³⁰ Naxanla yi a fala, a naxa, “N bata n k̄lo habadan Alatala yi, n mi sigama xa i tan mi a ra.” Nayi, Elise yi siga a f̄ox̄o ra. ³¹ Gexasi bata yi siga e ȳee ra, a bata yi dunganna sa diin yetagi, koni diin mi xui ramini, a mi a ramaxa. A x̄ete Elise ralandeni, a na feen fala a xa, a naxa, “Diin mi xulunxi.”

³² Elise so banxini waxatin naxan yi, diin bata yi faxa, a saxi a saden ma. ³³ Elise yi so, a d̄een balan e firinna ma, a yi Alatala maxandi. ³⁴ A te, a yi a sa diin fari, a d̄een lan a d̄een ma, a ȳee ne lan a ȳee ne ma, a yiine lan a yiine ma, a a yibandun a fari, diin fatin yi wolon. ³⁵ Elise m̄on yi so banxini, a so a masigani. Na xanbi ra, a te, a m̄on yi a yibandun a fari. Diin yi tison d̄ox̄o solofera, a ȳee ne yi rabi. ³⁶ Elise yi Gexasi xili, a naxa, “Sunami kaan xili.” ³⁷ Naxanla yi fa, a bira a bun ma, a xinbi sin b̄ox̄oni. A diin tongo, a mini.

Sabi dontarena

³⁸ Elise yi xete Giligali taani, fitina kamen yi yamanani. Nabi ganla yi doxi a rabilinni. Elise yi a fala a walikeen xa, a naxa, “Tunden doxo teen ma, i donseen nafala nabi ganla xa.” ³⁹ E tan nde keden yi siga burunna ra sabi de badeni, a yi sansina nde to burunna ra, a yi burunna janla bolon, a dugin nafe. A to so, a yi e yixaba dungi dungin na tunden kui, koni muxe mi a kolon naxan yi a ra. ⁴⁰ A to na donseen so muxune yii, e a don, e lu gbelegbele, e naxa, “Sayibana, dabarin donseni!” ⁴¹ Elise yi yamarin fi, a naxa, “Fa murutu fujina nde ra n xa.” A to fa a ra, Elise yi a sa donseni. A yi a fala a walikeen xa, a naxa, “A so muxune yii, e xa a don.” Sese jaxi mi fa luxi tunden kui.

Burun nawuyana ayi

⁴² Na waxati kedenni, xemena nde yi fa funde buru moxjne ra e nun murutu kese nenen benbeli keden sayiban xa, sa keli Baali-Salisa yi. Burun yi rafalaxi funde nenen nan na. Elise yi a fala a walikeen xa, a naxa, “Donseene yitaxun yamaan na.” ⁴³ A walikeen yi a yabi, a naxa, “N noe a soe muxu keme yii di?” Koni, Elise yi a fala a xa, a naxa, “A so muxuni itoe yii, e xa a don, amasoto Alatala ito nan falaxi, a naxa, ‘E e degema nen, a donxen yi lu.’ ” ⁴⁴ Nayi, a yi burune sa muxu keme yetagi, e e degeme, a donxen yi lu, alo Alatala a fala kii naxan yi.

5

Elise yi Naman nakendeya

¹ Arami mangana gali kuntigin Naman yi rafan a kanna ma, binye gbeen yi saxi a yi, amasətə Alatala nəɔn fi Arami kaane ma a tan nan xɔn. Koni xəmə wəkilexi gbeeni ito, dogonfontəɔn nan yi a ra. ² Na waxatini, Arami sofane bata yi fa dii təməna nde ra konyiyani yengəna nde xɔn sa keli Isirayila yamanani. Na nan yi Naman ma naxanla walikəen na.

³ Na dii təmən yi a fala a kanna naxanla xa, a naxa, “Nabiin naxan Samari taani, xa n kanna siga na fəma, a a yiylanma nən a dogonfonna ma.”

⁴ Isirayila dii təmən naxan fala, Naman yi sa na fala a kanna xa, mangana. ⁵ Arami mangan yi a fala a xa, a naxa, “Siga Samari taani, n bataxin nasigama nən Isirayila mangan ma.” A yi siga, wure gbeti fixən kilo kəmə saxan jəxəndənna a yii, e nun xəmaan kilo tongo sennin e nun dugi fajin fu. ⁶ A yi bataxin xali Isirayila mangan xən, a yi sebəxi naxan kui, a naxa, “Iki, n bata n ma gali kuntigin Naman nasiga i ma naxan bataxini ito xalixi alogo i xa a dogonfonna dandan.” ⁷ Isirayila mangan to na bataxin xaran, a a dugine yibə a ma, a yi a fala, a naxa, “Ala nan n na ba? N xa nō faxan tiyə, hanma n maratangan ti? Nanfera a xəmeni ito rafaxi n ma alogo n xa a rakəndəya dogonfonna ma? E a mato, a waxy yengən nan fen fe yi n na.”

⁸ Elise to a mə a Isirayila mangan bata a dugine yibə a ma, a xəraan nasiga a faladeni mangan xa, a naxa, “Nanfera i ya dugine yibəxi i ma? A lu a xa fa n fəma, a kolonjə nayi a nabina nde Isirayila yi.”

⁹ Naman yi fa e nun a soone nun a wontorone, a ti Elise a banxin dəe ra. ¹⁰ Elise yi xəraan nasiga a faladeni a xa, a naxa, “Siga, i sa i maxa

Yurudən baani sanja ma solofer, i yiylanma nən, i sarijan.” ¹¹ Naman yi xələ, a siga a fale, a naxa, “N jəxə a ma, nabiin minima nən a konna kui, a ti n yətagi, a Alatala maxandi a xinla ra, a Ala, a yiin ti n yire xələne xun ma, a n ma dogonfonna dandan. ¹² Abana baan nun Parapara baan naxanye Damasi taani, ne mi fisə Isirayila xudene birin xa ba? N mi yi nəe n maxə ne yi n sarijan ba?” Naman yi xətə, a xələxin yi siga.

¹³ Koni, a walikəne yi fa a fala a xa, e naxa, “N fafe, xa nabiin yi fe xədexən nan maxədinxi i ma nun, i mi yi na ligə ba? Nanfera nayi, a naxan maxədinxi i ma, i mi na rabama? I bəxən igeni gbansan, i sarijanma nən.” ¹⁴ Nayi, a yi godo, a yi a bəxən Yurudən baani sanja ma solofer, lan sayibana falan ma, a fatin yi liga alo dii jəren fatina, a sarijan.

¹⁵ Naman yi xətə sayiban fəma, e nun naxanye birin yi a fəxə ra. E to fa, a yətə yita sayiban na, a yi a fala a xa, a naxa, “N bata a kolon iki fa fala, ala yo mi na bəxəxənna fari fə Isirayilaa Ala. N bata i mafan, tin i kiseen nasuxu n naxan soma i yii.” ¹⁶ Elise yi a yabi, a naxa, “N bata n kələ habadan Alatala yi n naxan batuma, n mi tinjə.” Naman yi a karahan. Koni a yi tondi. ¹⁷ Nayi, Naman yi a fala a xa, a naxa, “Bayo i tondixi, tin, sofali firin nəe bəxə fujin naxan xalə, na xa so n tan, i ya walikən yii, amasətə n tan, i ya walikən mi fa wama saraxa gan daxin nun saraxan ba feni ala gbətə yo xa, fə Alatala keden peen xa. ¹⁸ N na Alatala maxandə naxan na, a xa yafə n ma feni ito yi: N kanna na so a ala Rimən batu banxini a xinbi

sinden, nxu birin nan nxu xinbi sinma han bəxəni Rimən suxuren bun ma bayo a suxi n tan nan xən. Alatala xa yafə n ma ito a fe ra.” ¹⁹ Elise yi a fala a xa, a naxa, “Siga bəjəe xunbenli.” Naman yi keli Elise fəma.

Gexasi a tantanna

Naman to makuya ndedi, ²⁰ Gexasi, sayibana Elise a walikəen yi a fala a yətə ma, a naxa, “Arami kaan Naman yi waxi naxan fi fe yi n kanna ma, a mi tinxi sese ra. N bata n kələ habadan Alatala yi, n nan n gima nən a fəxə ra, n yi sa sena nde rasuxu a ra.”

²¹ Nayi, Gexasi yi a gi Naman fəxə ra. Naman to a to, a gima a fəxə ra, a godo a wontoron kui a siga a ralandeni, a yi a fala a xa, a naxa, “Nanfe ligaxi?” ²² A yi a yabi, a naxa, “Fefe nəxi mi ligaxi. N kanna nan n nafaxi, a n xa fa a fala i xa a nabi ganla foninge firin baxi fadeni nən a konni iki sa keli Efirami geya yireni. N bata i mafan, i xa gbeti fixən kilo tongue saxan so n yii e xa, e nun sali dugi firin.” ²³ Naman yi a yabi, a naxa, “Tin i xa gbeti fixən kilo tongue sennin tongo e xa.” A yi a karahan, a yi gbeti fixən tongo, a sa bənbəli firin kui, a sali dugi firin so a yii, e nun a walikə firinna naxanye a xalima Gexasi xa. ²⁴ E to geyaan fanna li, Gexasi yi e tongo walikəne yii, a e raso banxini, a walikəne raxətə, ne yi siga.

²⁵ A mən yi siga a kanna fəma. Elise yi a fala a xa, a naxa, “I kelixi minən, Gexasi?” A yi a yabi, a naxa, “N tan, i ya walikəen mi sigaxi dədə.” ²⁶ Koni Elise yi a fala a xa, a naxa, “I nəxə a ma a n mi na xəmən toxi n xaxinli a yi tunganma a wontoron kui waxatin naxan yi, a fa

i ralandeni? Koni, dugi fajin nun gbetin nasuxu waxati mi a ra iki, hanma oliwi binle nun manpa binle* e nun xuruse xunxurin nun a xungbene nun konyi xemene nun konyi jaxanle. ²⁷ Nayi, Naman ma dogonfonna xetema nən i ma e nun i ya denbayana habadan.” Gexasi kelima Elise fema waxatin naxan yi, a fatin mafixaxi dogonfonna ra alo balabalan kesena.

6

Bunbi melenna yi bira igeni

¹ Nabi ganla yi a fala Elise xa, e naxa, “A mato nxu tan nun i tan, en na en malanma dənaxan yi mənna xurun en ma. ² Xa i tin, nxu xa siga han Yurudən baan də, birin yi xalanbena nde fen mənni, nxu yi malanden nafala mənni en xa.” Elise yi e yabi, a naxa, “E siga.” ³ E tan nde yi a fala a xa, a naxa, “Tin i xa fa i ya walikəne fəxə ra.” A yi a yabi, a naxa, “N sigama nən.” ⁴ A yi siga e fəxə ra. E to Yurudən baan li, e wudine səgə. ⁵ E tan nde yi xalanbe səgeni, a bunbi melenna yi bira igeni. A gbelegbele, a naxa, “N kanna, a xandixin na a ra!” ⁶ Sayiban yi a maxədin, a naxa, “A biraxi minən yi?” A yi a yita a ra. Nayi, Elise yi wudi yiina nde səgə, a woli na yire kedenni, bunbi melenna yi te igen xun ma. ⁷ Elise mən yi a fala, a naxa, “A tongo.” Na xəmən yi a yiin nasiga, a tongo.

Arami sofaneyee yi danxu

⁸ Yengen yi Arami mangan nun Isirayila yamanan tagi, a yi sofa kuntigine malan, e xa e

* ^{5:26:} Wudi binla nde na yi, mən kaane naxanye sima, e yi naxanye bogi yitənma alo manpana e gbee kiini.

bode to. Na xanbi ra, a yi a ragidi a ganla xa daaxa dənaxan yi.⁹ Koni sayiban yi a fala Isirayila mangan xa, a naxa, “I yεtε rakantan dangu feen na mənni, amasətə Arami kaane fama mənni.”¹⁰ Isirayila mangan yi muxune rasiga mənna kantandeni, sayiban dənaxan mataxamaseri a xa.

Na yi raba sanja ma wuyaxi, Elise yi Isirayila mangan nakolonma, na fan yi a jəxə luma.¹¹ Arami mangan yi yifu na feene fe ra, a a walikēne xili, a fala e xa, a naxa, “E mi a fale n xa, nde walima Isirayila mangan xa en yε?”¹² A walikē kedēn yi a fala, a naxa, “Muxu yo, n kannā mangana. Koni, Nabi Elise naxan Isirayila yi, i falan naxanye tima i xi banxini, na nan ne falama Isirayila mangan xa.”¹³ Mangan yi a fala, a naxa, “E siga, a sa dənaxan yi, ε sa mənna to, n xa a susu.” E yi fa a fala a xa, e naxa, “A Dotan taan nin.”¹⁴ A yi soone nun yεngε so wontorone rasiga e nun gali gbeena, e sa so kɔe tagini e taan nabilin.¹⁵ Sayibana walikēen yi keli xətən, a mini, ganla nde yi taan nabilinxī soone nun wontorone ra. Sayibana walikēen yi a fala a xa, a naxa, “N kannā, en nanse ligama?”¹⁶ A yi a yabi, a naxa, “I nama gaxu, amasətə naxanye en fəxə ra, ne wuya dangu naxanye e fəxə ra.”¹⁷ Elise yi Alatala maxandi, a naxa, “N bata i mafan, n ma walikēen yεne rabi alogo a xa toon ti.” Alatala yi walikēen yεne rabi, a geyane to rafexi soone nun yεngε so wontoro tεe kanne ra Elise rabilinni.

¹⁸ Arami kaane yi godo Elise fəma. A yi Alatala maxandi falani ito ra, a naxa, “Sofani itoe yεne danxu.” Alatala yi e yεne danxu, fata Elise a falan na.¹⁹ Elise yi a fala sofane xa, a naxa, “Be xa mi

kiraan na, taani ito mi a ra, ε bira n fɔxɔ̄ ra, ε xεmεn naxan fenma, n xa ε xali na fεma.” A yi e xali Samari taani. ²⁰ E to so Samari taani, Elise yi a fala, a naxa, “Alatala muxuni itoe yεne rabi, e xa toon ti.” Alatala yi e yεne rabi, e a to, e Samari taan tagini. ²¹ Isirayila mangan to e to, a fala Elise xa, a naxa, “N fafe, n xa e faxa?” ²² Elise yi a yabi, a naxa, “I mi e faxama. I darixi na muxune faxε nεn ba, naxanye suxi yεngεni? Burun nun igen so e yii, e xa e dεge, e min, na xanbi ra, i e lu e siga e kanna fεma.” ²³ Isirayila mangan yi donse gbeen so e yii, e e dεge, e e min, e siga e kanna fεma. Arami ganle mi fa Isirayila bɔxɔ̄n yεngε na waxatini.

Fitina kamεna Samari taani

²⁴ Na dangu xanbini, Arami manga Ben-Hadada yi a ganla birin malan, e sa Samari taan nabilin yεngεni. ²⁵ Na marabilinna fe ra, fitina kamε gbeen yi so Samari yi, e yi na raxɔdɔxɔ ayi han sofali xun kedenna yi sarama gbeti gbanan tonge solomasεxε, e nun ganba gbiin kilo tagi yi sarama gbeti gbanan suulun nan na.

²⁶ Isirayila Mangan yi danguma yinna fari, naxanla nde yi gbelegbele a ra, a naxa, “Mangana, n kanna, nxu rakisi!” ²⁷ A yi a yabi, a naxa, “Xa Alatala mi i rakisi, n tan i rakisε nanse ra? Murutu dɔnχε mi fa na, minse dɔnχε mi na.” ²⁸ Mangan mɔn yi a maxɔdin, a naxa, “I waxy nanse xɔn?” A yi a yabi, a naxa, “Naxanla nde nan a falaxi n xa, a naxa, ‘I ya diin ba. En na a don to, tila en yi n fan ma diin don.’ ²⁹ Nxu bata n ma diin jin, nxu yi a don. Na xɔtɔn bode, n yi a fala a xa, n naxa, ‘I ya diin ba, en na a don.’ Koni a bata a diin luxun.”

³⁰ Mangan to jaxanla falane mε, a a dugine yibø, a dangumatøna yinna fari, yamaan yi a to a kasa benbenla ragodoxi a ma sununi a domaan bun.
³¹ Mangan yi a fala, a naxa, “Ala xa n tørø a jaxun birin yi xa Safati a dii xemena Elise xunna lu a dε to.”

Elise yi kamən napanna fe fala

³² Anu Elise yi døxi a banxini, fonne yi døxi a fëma. Mangan yi muxuna nde rasiga a fëma. Koni benun xëraan xa so, Elise yi a fala fonne xa, a naxa, “Ε mato, faxa tiini ito muxun nafama n xunna segedeni n dε! Ε tuli mati. Xëraan na fa, ε dεen balan, ε a radinjε ayi dεen na. Yanla, en mi a kanna san xuiin mëma a xanbi ra ba?” ³³ Elise mən yi fala tiini singen, xëraan yεtεen yi ti dεen na, a yi mangan fala xuiin ti, a naxa, “Tørøni ito birin kelixi Alatala nan ma, n mən fa nɔε n yigi tiyε nanse gbëte mən na Ala yii?”

7

¹ Elise yi a yabi, a naxa, “Ε tuli mati! Ε Alatalaa falan name! Alatala ito nan falaxi, a naxa, ‘Waxatini ito yi tila, murutu fujin kilo fu nun firinna sɔtøma gbeti gbanan keden nan na, e nun fundenna kilo məxøjen nun naaninna, gbeti gbanan keden Samari taan so dεen na.’ ” ² Sofa kuntigin naxan nun mangan na a ra waxatin birin, na yi sayiban yabi, a naxa, “Hali Alatala yalenne raba kuyen ma, i bade naxanye falade, ne rakamale ba?” Elise yi a fala a xa, a naxa, “I a toma nən i yεεne ra, koni i mi na donseen donma.”

Arami kaane yi keli e daaxadeni

³ Na waxatini, dogonfont^o naanin yi d^oxi taan so d^een d^ex^on, naxanye a fala e bode xa, e naxa, “En luma be nanfera han en faxa? ⁴ Xa en na a fala a en xa so taani ito kui, en faxama n^en bayo fitina kam^en na yi. Xa en lu be fan yi, na fan en faxama n^en. En siga, en sa en yet^e d^enteg^e Arami kaane ganla daaxadeni, xa e en lu en nii ra, en kisi, xa e en faxa, en faxa.” ⁵ Nayi, ninbanna ra e yi siga Arami kaane ganla daaxadeni. E to ganla daaxaden li, muxu yo mi yi na. ⁶ Arami kaane ganla daaxadeni, Marigin bata yi wontorone nun soone gali gbeen xuiin namini m^enni, Arami kaane bata yi a fala e bode xa, e naxa, “Isirayila mangan bata Xiti kaane mangan nun Misiran kaane mangan sare fi en xili ma, alogo e xa e ganle rafa en yengedeni.” ⁷ Ninbanna ra, e yi keli, e yi e gi, e yi bubune nun e soone nun e sofanle rabenin, e ganla daaxaden yi lu alo a yi kii naxan yi, e yi e gi alogo e xa e niine rakantan. ⁸ Dogonfont^one bata yi so ganla daaxaden danna ra, e so bubuna nde kui, e e d^ege, e e min, e gbetin nun xemaan nun dugine tongo, e sa e luxun. E m^en yi fa so bubu gbete kui, e seene tongo, e sa a luxun.

Samari taan yi x^or^oya

⁹ E m^en yi a fala e bode xa, e naxa, “En mi a ligaxi alo a daxa kii naxan yi. Xibaru fajin l^ox^on nan to, xa en dundu, en ti han x^ot^onna k^en^enna, t^or^ona en lima n^en. En siga iki en sa manga banxin nakolon.” ¹⁰ E siga, e taan d^een kantan tiine xili, e a fala e xa, e naxa, “Nxu bata so Arami ganla daaxadeni, muxu yo mi na, muxu xui yo mi m^ema na yi, soo xidixine nun sofali xidixine nan na, e

nun bubu rabejinxine alo e kanne e luxi kii naxan yi.” ¹¹ D ε kantanne yi muxune xili, e yi e x ε manga banxin kui. ¹² Mangan yi keli k ε en na, a yi a fala a walik ε ene xa, a naxa, “Arami kaane naxan liga fe yi en na, n waxi na y ε ba feni ε xa. Bayo e a kolon a kamena en ma, e bata keli ganla daaxadeni e sa e luxun burunna ra, e mirixi a ma, e naxa, ‘E na mini taani, en na e η enene suxu, en so taani!’ ” ¹³ Mangana sofa kuntigi keden yi a yabi, a naxa, “Soon naxanye luxi taani en suulun tongo ne y ε , en muxune rasiga ne fari Arami kaane daaxan matoden. Yanyina nde e faxama n ε n, koni e m ε on na lu be e tan nun Isirayila yamaan birin faxama n ε n.” ¹⁴ E yi y ε ng ε so wontoron firin nun soone tongo, mangan yi x ε rane rasiga Arami ganla x ε n fendeni, a naxa, “E siga, ε a mato.” ¹⁵ E yi siga Arami kaane f ε x ε ra han Yurud ε n baani, kiraan birin yi rafexi dugine nun seene ra Arami kaane naxanye wole ayi e x ε d ε x ε n kui. X ε rane yi x ε t ε , e yi a fala mangan xa.

¹⁶ Yamaan yi mini, e seene birin tongo Arami kaane ganla daaxadeni. Na waxatini, yamaan yi murutu fujin kilo fu nun firin s ε t ε ma gbeti gbanan keden nan na, e nun fundenna kilo m ε x ε j ε n nun naanin gbeti gbanan kedenna ra fata Alatalaa falan na. ¹⁷ Sofa kuntigin naxan nun mangan yi a ra waxatin birin, mangan bata yi d ε en kantan feen taxu na ra, koni yamaan yi na kuntigin yibodon d ε en na, a faxa, alo sayibana a fala kii naxan yi mangan to siga a f ε ma.* ¹⁸ Sayiban bata yi a fala mangan xa, a naxa, “Waxatini ito

* ^{7:17:} Na feen s ε b ε xi Mangane firinden 7.2 kui.

yi tila, murutu fujin kilo fu nun firinna sotoma nən gbeti gbanan kedenna ra, e nun fundenna kilo məxəjən nən naanin, gbeti gbanan kedenna ra Samari dəen na.” ¹⁹ Anu, kuntigin sayiban yabi nən, a naxa, “Hali Alatala yalenne raba kuyen ma, i bade naxanye falade, ne rakamale ba?” Elise fan yi a yabi, a naxa, “I a toma nən i yee ne ra, koni i mi na donseen donma.” ²⁰ Na feen nan a li, yamaan yi a yibodon dəen na, a faxa.

8

Sunami kaana taruxun napanna

¹ Elise jaxanla naxan ma dii nii bira ayi, Elise yi a fala na xa, a naxa, “Keli, i siga, i tan nun i ya denbayana, dənaxan na i kənen, i sa dəxə mənni, amasətə Alatala fitina kamən nafama nən yamanani nəe solofera.” ² Naxanli ito yi keli, a sayiban fala xuiin suxu. A yi siga, e nun a denbayana, a sa dəxə Filisiti kaane yamanani nəe solofera. ³ Nəe solofera danguxina, jaxanla yi fa keli Filisitine yamanani, a sa a banxin nun a xəeñe maxandi mangan na. ⁴ Mangan nun sayibana walikəen Gexasi yi fala tiini, mangan yi a fala a xa, a naxa, “N bata i mafan, Elise fe gbeen naxanye birin liga, ne yeba n xa.” ⁵ A yi ne yebama mangan xa waxatin naxan yi, Elise muxun nii bira ayi kii naxan yi, a jaxanla naxan ma dii rakeli, na yi fa mangan mafanden i a banxin nun a xəeña fe ra. Gexasi yi a fala, a naxa, “Mangana, n kannan, a tan jaxanla nan ito ra, e nun a diina, Elise naxan nakeli.” ⁶ Mangan yi jaxanla maxədin na feen na, jaxanla yi a yeba a xa. Na xanbi ra, mangan yi a

walikε gbeena nde yamari, a naxa, “N waxi nən sese ḥaxanli ito gbeen na, a birin xa raxetε a ma, e nun a xεen munanfanna birin, fɔlɔ a keli lɔxən ma be han to.”

Elise nun Xasayele

⁷ Elise yi siga Damasi taani. Arami manga Ben-Hadada yi furaxi, e yi a fala a xa, e naxa, “Sayiban bata fa be.” ⁸ Mangan yi a fala Xasayele xa, a naxa, “Kisena nde tongo i siga sayiban fεma, Alatala maxədin a tan yi, i yi a maxədin xa n yiyalanŋe n ma fureni ito ma.” ⁹ Xasayele yi siga Elise fεma, a kisena nde xali a yii. Se fajin naxan birin yi a yii Damasi taani, a yi na ndee sa ḥəgəmə tonge naanin xun ma. A to so, a yi a yita Elise ra, a yi a fala a xa, a naxa, “I ya diin Ben-Hadada, Arami mangan nan n nafaxi a faladeni i xa, a naxa, ‘N yiyalanma nən fureni ito ma ba?’” ¹⁰ Elise yi a fala a xa, a naxa, “Siga, i yi a fala a xa, i naxa, ‘I yiyalanma nən.’ Koni, Alatala bata a fala n xa a faxama nən.” ¹¹ Sayiban yi a yεen kankan Xasayele ra. Na xanbi ra, sayiban yi wuga. ¹² Xasayele yi a maxədin, a naxa, “Nanfera, n kanna, i wugama?” Elise yi a yabi, a naxa, “Bayo n na a kolon i fe naxin ligama nən Isirayila kaane ra, i tεen soma nən taa senbəmane ra, i banxulanne faxama nən silanfanna ra, i yi e dii futene yibutuxun, i yi e ḥaxalan fudi kanne kuine rabɔ ayi.”

¹³ Xasayele yi a fala, a naxa, “Koni senbetaren nan n tan i ya walikεen na alo barena, n nəe na feene ra di?” Elise yi a fala a xa, a naxa, “Alatala bata a fala n xa a i findima nən mangan na Arami yamanani.” ¹⁴ Xasayele yi keli Elise fεma, a fa a

kanna fēma. Ben-Hadada yi a maxədin, a naxa, “Elise nanse falaxi i xa?” Xasayele yi a yabi, a naxa, “A n yabixi nēn a i yiylanma nēn.”

¹⁵ Na xətən bode, Xasayele yi bitinganna tongo, a yi a sin igeni, a so mangan yətagin xun na alogo a xa a niiraxinli gbətən a ma, mangan yi faxa. Xasayele yi ti mangan jəxəni.

Yehorami, Yuda mangana

Taruxune Firinden 21.5-20

¹⁶ Isirayila manga Yorami, Axabi a dii xəməna mangayaan jəe suulundeni, Yuda manga Yosafati a dii xəmən Yehorami yi findi mangan na Yuda xun na, ¹⁷ a barin jəe tonge saxan e nun firin ti waxatin naxan yi. A yi jəe solomasəxə ti mangayani Yerusalən yi. ¹⁸ A wali kiin yi naxu alo Isirayila mangane, alo Axabi a denbayana, amasətə a bata yi Axabi a dii təməna nde dəxə. Naxan naxu Alatala yəe ra yi, a na ligə nēn. ¹⁹ Koni Alatala mi wa Yuda yamanan kala feni Dawuda fe ra, a walikəna, amasətə a layirin tongo nēn Dawuda xa, a jəxən mi jənəjə mangayani habadan, a tan nun a diine.

²⁰ Yehorami waxatini, Edən kaane yi murutə Yuda xili ma, e yi mangana nde dəxə e yətə xa.

²¹ Yehorami yi siga Sayiri yi, e nun a yəngə so wontorone birin. Kəe tagini, mangan nun a wontoro kuntigine yi Edən kaane yəngə naxanye bata yi e rabilin, e yi e nə. Koni, Yuda sofane yi e gi, e siga e konni. ²² Edən kaane yi lu murutəxi Yudaa nə sətən xili ma han to. Libina kaane fan murutə nēn na waxatini. ²³ Yehorami kewali dənxəne, a naxanye birin ligaxi, ne səbəxi Yuda mangane taruxu kedine kui. ²⁴ Yehorami to faxa, e yi a

maluxun a benbane f_εma Dawudaa Taani. A diina Axasiya yi ti a _ηəxəni.

*Axasiya, Yuda mangana
Taruxune Firinden 22.1-6*

²⁵ Isirayila manga Yorami, Axabi a dii x_εmēna mangayaan _ηε suulundeni, Yehorami a dii x_εmēna Axasiya yi findi mangan na Yuda xun na. ²⁶ Axasiya barin bata yi _ηε _ηəxəne ti a findi mangan na waxatin naxan yi. A yi _ηε keden ti mangayani Yerusalen yi. A nga xili Atali, Isirayila manga Omiri a mamandenna. ²⁷ A sigati kiin yi lu alo Axabi a denbayana, a yi fe naxin liga Alatala _γε ra yi alo Axabi a denbayana amas_ɔt_ɔ e nun Axabi a denbayaan bata yi bira e bode yi lan futun ma. ²⁸ Axasiya yi siga Axabi a diin Yorami f_ɔx_ɔ ra yeng_εn_ε Xasayelete Arami mangan xili ma Ramoti taani Galadi yamanani. Arami kaane yi Yorami max_ɔlo. ²⁹ Manga Yorami yi x_εt_ε a fure d_εne dandanden_i Yesereli taani Arami kaane naxanye sa a ma Ramoti yi, a to yi Arami manga Xasayelete yeng_εma. Yuda manga Yehorami a dii x_εmēna Axasiya yi godo Yesereli yi Axabi a dii x_εmēn Yorami matoden_i, amas_ɔt_ɔ a yi furaxi.

9

Yehu, Isirayila Mangana

¹ Nabi Elise yi nabi keden xili nabi ganla _γ, a yi a fala a xa, a naxa, “I tagi xidi, i turen tongo. I siga Ramoti taani Galadi yi. ² I na so m_εn_εni, i Yehu toma n_εn, Yosafati a diina, Nimisi mamandenna. I sa a tongo a lanfane tagi, i yi a xali a danna konko madunduxina nde kui. ³ I turen tongo, i

yi a sa a xunni, i yi a fala a xa, i naxa, ‘Alatala ito nan falaxi, a naxa: N bata i sugandi Isirayila mangan na.’ Na xanbi ra, i banxin d  n nabi, i gi, i nama ti!”⁴ Nabi foningen yi siga Ramoti taani Galadi yi.⁵ A to so, gali kuntigine yi d  xi. A yi a fala, a naxa, “Kuntigina, falana n x  n ma i xa.” Yehu yi a fala a xa, a naxa, “I waxi fala ti feni nde xa nxu y  ?” Nabiin yi a yabi, a naxa, “I tan, kuntigina.”⁶ Yehu yi keli a so banxini, foningen yi turen sa a xunni, a naxa, “Alatala, Isirayilaa Ala ito nan falaxi, a naxa, ‘N bata i sugandi Isirayila mangan na, Alatalaa yamana.’⁷ I Axabi a denbayaan faxama n  n, i kanna. N na n ma walik  ne, n ma nabine wunla j  x  ma n  n Yesabele ra, e nun Alatalaa walik  ne birin wunla.⁸ Axabi a denbayaan birin faxama n  n. Axabi gbeen naxan na, n na a birin nax  rima n  n, konyin nun x  r  na Isirayila yi.⁹ N na Axabi a denbayaan luma n  n alo Yerobowan ma denbayana, Nebati a diina, e nun Basaa denbayana, Axiyaa diina.¹⁰ Barene Yesabele donma n  n Yesereli a b  x  ni, muxu yo mi taranma na naxan a maluxunma.’ ” Na xanbi ra, foningen yi banxin d  n nabi, a gi.

¹¹ Yehu to mini siga a kanna walik  ne f  ma, e yi a max  din, e naxa, “Nanse ligaxi? Nanfera daxuni ito faxi i f  ma?” Yehu yi e yabi, a naxa, “   muxu sifani itoe kolon e nun a n  e naxan fale.”¹² Koni e yi kankanj   a ma, e naxa, “I wule! Nxu yabi.” A yi a fala e xa, a naxa, “A falan tixi n xa iki nun ikimaan nan na, a naxa, ‘Alatala ito nan falaxi, a naxa: N bata i sugandi Isirayila mangan na.’ ”¹³ E birin yi e domane ba e ma mafure  n, e yi e sa Yehu sanna bun ma tedene ma, e x  taan fe, e s  nx  , e

naxa, “Yehu nan mangan na!”

Yehu yi Manga Yorami faxa

¹⁴ Nayi, Yehu, Yosafati a diina, Nimisi mambenna, na yi yanfani tən Yorami xili ma. Na lixi nən Yorami nun Isirayila kaane birin yi Ramoti Galadi makantanma Xasayele yee ra, Arami mangana. ¹⁵ Manga Yorami bata yi xete a furene dandanden Yesereli taani, Arami kaane a maxələn naxanye ti, a to yi Xasayele yengema, Arami mangana. Yehu yi a fala, a naxa, “Xa ε waxənna na a ra, ε nama tin muxu yo yi mini taani siga xibarun nalideni Yesereli yi.” ¹⁶ Yehu yi te a wontoron kui, a yi siga Yesereli yi, amasətə Yorami yi saxi mənni e nun Yuda manga Axasiya bata yi godo a matoden.

¹⁷ Kantan muxun naxan yi tixi Yesereli yinna xuntagi, na yi Yehu a ganla to fe. A yi a fala, a naxa, “N ganla nde toon fe.” Yorami yi a yamari, a naxa, “Soo ragina nde tongo i yi a rasiga e yee ra e maxədindeni xa bəjəesaan na a ra.” ¹⁸ Soo ragiin yi siga Yehu yee ra, a fala Yehu xa, a naxa, “Mangana ito nan falaxi, a naxa, ‘Bəjəesaan na a ra ba?’ ” Yehu yi a yabi, a naxa, “Nanse bəjəesaan na i tan xa? Bira n fəxə ra.” Kantan muxun yi a yeba Yorami xa, a naxa, “Xeraan bata siga e fema koni a mi fama.” ¹⁹ Yorami mən yi soo ragi gbətə rasiga, na yi fa e fema, a yi a fala Yehu xa, a naxa, “Mangani ito nan falaxi, a naxa, ‘Bəjəesaan na a ra ba?’ ” Yehu yi a yabi, a naxa, “Nanse bəjəesaan na i tan xa? Bira n fəxə ra.” ²⁰ Kantan muxun yi a yeba Yorami xa, a naxa, “Xeraan bata siga e fema koni a fan mi fama. Muxuni ito wontoro ragi kiin ligaxi

alo Yehu, Nimisi mamandenna, amasotə a ragima nən alo fatəna.”

²¹ Nayi, Yorami yi a yamari a e xa a wontoroni tən. A to a yitən, Isirayila manga Yorami e nun Yuda manga Axasiya, e birin yi siga e wontorone kui Yehu ralandeni. E yi na ralan Naboti Yesereli kaana a xəen ma. ²² Yorami to Yehu to, a yi a fala a xa, a naxa, “Bəñesaan na a ra ba?” Yehu yi a yabi, a naxa, “Bəñesana! I a kolon i nga Yesabele mən ala gbetəne batuma e nun a kərayaan nabama!” ²³ Yorami yi soon firifiri, a gi, a fala Axasiya xa, a naxa, “Yanfana, Axasiya!” ²⁴ Koni Yehu yi a xanla tongo a Yorami bun a tungun longonna ra a fari. Xali ma kunla yi sa mini a sondonni, Yorami yi bira a wontoron kui, a faxa. ²⁵ Yehu yi a fala a sofa kuntigin Bidikari xa, a naxa, “A tongo, i sa a woli Naboti Yesereli kaana xəen ma, i nəxə na xən ma i tan nun n tan yi soon fari ləxən naxan yi a fafe Axabi fəxə ra, Alatala yi gbaloni ito fala a ma: ²⁶ Alatalaa falan ni ito ra, a naxa, ‘N Naboti nun a diine wunla toxi nən xoro, n na i ligama na kii nin xəeni ito yi. Alatalaa falan nan na ra!’ Nayi, a tongo i yi a woli ayi xəen ma, fata Alatalaa falan na.”

Yehu yi Axasiya faxa

Taruxune Firinden 22.7-9

²⁷ Yuda manga Axasiya to na to, a yi a gi Beti-Gan kiraan xən. Yehu yi a sagatan, a fa a fala a xəmene xa a e fan xa Axasiya faxa. E yi a səxən a wontoron kui, a yi tema Guri geyaan kiraan xən waxatin naxan yi Yibeleyami taan dəxən. Axasiya yi a gi han Megido taani, a sa faxa na. ²⁸ A walikəne yi a xali wontoron kui Yerusalən yi, e a maluxun

a bilinganna kui a benbane f ϵ ma Dawudaa Taani.
²⁹ Axasiya bata yi findi mangan na Yuda yi, Axabi a diin Yorami a mangayaan $\text{ŋe}e$ fu nun kedendeni.

Yesabele faxa fena

³⁰ Yehu yi so Yesere li taani. Yesabele to na m ϵ , a kalen sa a y ϵ en na, a xunsexeni t ϵ n, a ti foye soden na. ³¹ Yehu to yi danguma taan so d ϵ en na, Yesabele yi a fala a xa, a naxa, “I bata fa b ϵ ne xunbenla ra ba, i tan naxan luxi alo Simiri naxan a kanna faxa?” ³² Yehu yi a y ϵ e rafindi sangansoon foye soden ma, a yi a fala, a naxa, “Nde n tan x ϵ n? Nde?” Walike firin hanma saxan manga banxini, ne yi e y ϵ e ragodo a ma keli sangansoon k ϵ e ra. ³³ Yehu yi a fala ne xa, a naxa, “E a woli b ϵ x ϵ ni!” E yi Yesabele woli b ϵ x ϵ ni, a wunla yi banxin nun soone kasi, Yehu yi a yibutuxun a y ϵ ng ϵ so wontoron na. ³⁴ Yehu yi so, a a dege, a a min, a yi a fala, a naxa, “Mangana dii t ϵ m ϵ n nan yi ŋ axalan dangat ϵ ni ito ra, e a maluxun b ϵ t ϵ .” ³⁵ E siga a maluxundeni, koni e a xun x ϵ onna nun a sanne nun a yii kuine nan tun to. ³⁶ E x ϵ t ϵ a faladeni Yehu xa. Nayi, Yehu yi a fala, a naxa, “Alatala na nan fala fata Eli ra, a walik ϵ na, Tisibi kaana, fa fala barene Yesabele suben donma n ϵ n Yesere li a x ϵ en ma,* ³⁷ Yesabele binbin luma n ϵ n x ϵ en ma alo kuruna, nayi muxu yo mi n ϵ e a fale, fa fala ‘Yesabele na a ra.’ ”

10

Axabi a denbayaan halagi fena

* **9:36:** Na feen m ϵ n s ϵ b ϵ xi Mangane Singen 21.23 kui.

¹ Axabi a diin muxu tonge solofera nan yi Samari taani. Yehu yi bataxine səbə a e rasiga taan sofa kuntigine ma e nun fonne Yeserelei taani Samari yi, e nun muxun naxanye Axabi diine maxuruma. A yi a səbəxi, ² “Iki, ε na kedini ito masətə, bayo ε kanna diine ε fema e nun yəngε so wontorone nun soone ε fema e nun taa rakantanxina nde nun yəngε so seene ε yii, ³ nayi, ε ε kanna diina nde sugandi mangan na ε kanna diine yε naxan fisə e birin xa e nun naxan lan a xa findi mangan na, ε na ti mangayani. Na xanbi ra, ε n yəngε, ε yi ε kanna denbayaan xun mayengε.” ⁴ Koni, e yi gaxu han, e a fala e bode tagi, e naxa, “Xa manga firin mi a nə, en tan a nəən di?” ⁵ Manga banxin kuntigin nun taan kuntigin nun fonne nun muxun naxanye Axabi a diine maxuruma, ne yi xeraan nasiga a faladeni Yehu xa, e naxa, “I ya walikεne nan nxu ra, i na naxan yo fala nxu xa, nxu na nan ligama. Nxu mi muxu yo tima mangan na. Naxan nafan i ma, na liga.”

⁶ Yehu mən yi bataxin firinden səbə e ma, a yi səbəxi naxan kui, a naxa, “Xa ε n tan nan xa, xa ε xuruxi n ma, ε kanna diine xunne səgε e dε, ε fa n fema Yeserelei taani tila xətənni waxati kedenni ito yi.” Anu mangana diine muxu tonge solofera yi taan muxu gbeene konne nin, naxanye yi e maxuruma. ⁷ Bataxin to so, e yi mangana dii tonge soloferene suxu, e yi e kəε raxaba, e yi e xunne sa bənbənla kui, e yi e xali Yehu yεε ra Yeserelei yi. ⁸ Xeraan yi fa Yehu rakolon, a yi a fala a xa, a naxa, “E bata fa mangana diine xunne ra.” Yehu yi a yamarin fi, a naxa, “Ε e sa kuru firinna ra taan so dεn na han xətənni.” ⁹ Xətənni, Yehu yi mini, a yi a

yita yamaan birin na, a yi a fala e xa, a naxa, “E tan nan tinxin. N tan bata yanfan so n kannma, n yi a faxa. Anu, nde itoe birin faxaxi? ¹⁰ Nayi, ε bata a kolon, fa fala Alatalaa falan naxan yo tixi Axabi a denbayaan xili ma, na sese mi luma a rabataren na. Alatala bata ne rakamali a falan naxanye ti fata a walikēna Eli ra.”

¹¹ Naxanye birin yi luxi Axabi a denbayani Yeserelei yi, Yehu yi ne faxa, a kuntigine nun a xoyine nun a kide kiine, a mi keden peen lu.

Yehu yi Axasiyaa denbayaan xemene faxa

¹² Na xanbi ra, Yehu yi keli a siga Samari taani. A to fa Beti-Ekedi yexee rabane malandena, ¹³ Yehu yi Yuda manga Axasiya kon kaane li na. A yi e maxədin, a naxa, “Nde ε tan na?” E yi a yabi, e naxa, “Axasiya kon kaane nan nxu ra, nxu sigan mangana denbayaan xəntəndeni, e nun mangana ngaa denbayana.” ¹⁴ Yehu yi a fala a sofane xa, a naxa, “E e ɻεɻεne suxu.” E yi muxu tonge naanin ɻεɻεne suxu, e yi e kœ raxaba, e yi e woli Beti-Ekedi xənjinna ra, Yehu mi muxu yo lu a nii ra.

Yehu nun Yehonadabu

¹⁵ Yehu to keli mənni, a yi naralan Yehonadabu ra, Rekabu a diina, naxan fa a ralandeni. A yi a xəntən, a a fala a xa, a naxa, “I bɔ̄nen sarijan n ma fe yi ba, alo n gbeen sarijan i ya fe yi kii naxan yi?” Yehonadabu yi a yabi, a naxa, “A na kii nin.” Yehu yi a fala a xa, a naxa, “Xa a na kii nin, i yiin so n yii.” Yehu yi a rate a fəma a wontoron kui, ¹⁶ a yi a fala a xa, a naxa, “Fa n fəma, n ma xanuntenyaan naxan Alatala xa, i na toma nən.” A yi a xali a yəngə so wontoron kui.

¹⁷ Yehu to so Samari taani, naxanye birin yi luxi Axabi a denbayani Samari yi, a yi ne faxa, a yi e jan fefe fata Alatalaa falan na a naxan ti Eli xa.

Baali kii muxune faxa fena

¹⁸ Na xanbi ra, Yehu yi yamaan birin malan, a yi a fala e xa, a naxa, “Axabi walixi nən Baali xa ndedi, Yehu walima nən a xa han! ¹⁹ Iki, ε Baali kii muxune birin xili n fəma, a walikəne nun a saraxaraline birin, keden nama lu, amasətə n waxi saraxa gbeen ba feni Baali ma. Naxan yo na lu a fataren na, na mi kisima.” Yehu yi wulen nan falama alogo a xa Baali a walikəne faxa. ²⁰ A yi a fala, a naxa, “Ε sanla nde yitən Baali xa.” E a yitən. ²¹ Yehu yi xərane rasiga Isirayila birin yi, Baali a walikəne birin yi fa, keden mi lu naxan mi fa, e so Baali a banxini, Baali a banxin yi rafe keli fəxə kedenni han fəxə kedenni. ²² Naxan yi dugi ramaraden kantanma, Yehu yi a fala na xa, a naxa, “Dugine ramini Baali a walikəne birin xa.” Na yi dugine ramini e xa. ²³ Nayi, Yehu yi fa Baali a banxini e nun Rekabu a diin Yehonadabu. Yehu yi a fala Baali a walikəne xa, a naxa, “Ε yεε rakojin ε rabilinni, ε a mato, alogo Alatalaa walikəen se nama lu be, koni Baali a walikəne nan tun xa lu be.” ²⁴ E yi so saraxane nun saraxa gan daxine fideni Baali ma.

Yehu bata yi muxu tongue solomasəxε ti tandem, a yi a falaxi naxanye xa, a naxa, “N muxun naxanye soma ε yii naxan na a gbeen lu a siga, ε tan nan faxama a jəxəni.” ²⁵ E to yelin saraxa gan daxine fideni, Yehu yi a fala sofane nun e kuntigine xa, a naxa, “Ε so, ε e faxa, keden nama

mini.” E yi e faxa silanfanna ra. Sofane nun e kuntigine yi e woli ayi mənni, e siga han taani Baali a banxini. ²⁶ E yi gəmə ki daxine ramin Baali a banxin kui, e yi e gan. ²⁷ E yi Baali gəmə ki dixin kala, e mən yi Baali a banxin fan nabira, e yi suturadene rafala, naxanye na han to. ²⁸ Yehu Baali kiina fe raxjri Isirayila yi na kii nin. ²⁹ Koni a mi xətə Nebati a diin Yerobowan ma yulubine fəxə ra, naxan Isirayila yamaan nadin jingē dii xəma daxine batu feen ma Beteli nun Dan yi. ³⁰ Alatala yi a fala Yehu xa, a naxa, “Naxan fan n yee ra yi, i bata na liga. Naxan birin yi n sagoon na, i na liga Axabi a denbayaan na. Nanara, i ya diine luma nən mangayani Isirayila yi han i yixətə naanindena.” ³¹ Koni, Yehu mi sigan ti a xaxinla birin yi mumə Alatalaa sariyan xən, Isirayilaa Ala. Yerobowan Isirayila radin yulubin naxanye ma, a mi xətə ne fəxə ra mumə.

³² Na waxatini, Alatala yi nde ba fələ Isirayilaa bəxən na, Xasayele Arami kaane mangan yi e nə Isirayila danna birin na. ³³ Keli Yurudən baani han sogeteden binni, a yi Galadi yamanan birin nə, Gadi kaane nun Rubən kaane, e nun Manase kaane, keli Aroyeri taani Arinon xuden dəxən han Basan. ³⁴ Yehu kewali dənxəne, a naxanye birin liga, a wəkilena, ne səbəxi Isirayila mangane taruxu kədine kui. ³⁵ Yehu to faxa, e yi a maluxun Samari taani. A dii xəmen Yehowaxasi yi ti a jəxəni. ³⁶ Yehu jee məxəjən nun solomasəxə nan ti mangayani Samari taani Isirayila xun na.

*Atali, Yuda manga naxanla fe
Taruxune Firinden 22.10-12*

¹ Atali, Manga Axasiya nga to a to, a diin bata faxa, a keli a yi yamarin fi a mangan bɔnsɔnna birin xa faxa. ² Koni e to yi e faxa feni, Yehoseba, Manga Yehorami a dii temenə, Axasiya xunyen yi Axasiyaa dii xemən Yowasa tongo, a yi a ba mangana diine yε, benun e xa e faxa. A yi a luxun konkona nde kui sadene yi dənaxan yi e nun naxanla naxan diin masuxuma. A sa luxun Atali ma na kii nin, a mi a faxa. ³ A yi lu luxunxi Yehoseba fəma nεe sennin Alatalaa Batu Banxini. Atali nan yi mangayani na yamanani.

*Yowasa, Yuda Mangana
Taruxune Firinden 23.1-21*

⁴ Nεe soloferē dangu xanbini, Yehoyada yi xerane rasiga Kereti sofa kuntigine nun mangan makantan sofane xilideni, a yi fa e ra a fəma Alatalaa banxini. A yi layirin xidi e tagi, a yi e rakələ Alatalaa banxini, a yi mangana diin yita e ra. ⁵ Na xanbi ra, a yi yamarini itoe so e yii, a naxa, “E ito nan ligama. Naxanye lanma e xa wali Matabu Ləxəni ε yε, ndee sigama mangana banxin nan kantande yi, ⁶ ndee Suri dəen na, ndee dəen naxan kantan tiine xanbirā. E birin luma ε masare ikiini banxin kantandeni. ⁷ E gali bode firinna, naxanye mi walima Matabu Ləxəni, ne kantanna tima Alatala Batu Banxini mangan yireni. ⁸ E mangan nabilinma nεn yiren birin yi, yεnge so seene ε birin yii, naxan yo na a maso ε safan na, ε na faxama nεn. E luma nεn mangan yireni, a nema sigε yire yo yi.”

⁹ Saraxaraliin Yehoyadaa yamarin naxanye birin fi sofa kuntigine ma, e ne lig. E birin yi e sofane tongo, naxanye yi e wanla danma Matabu Ləxəni e nun naxanye yi a fələma Matabu Ləxəni, e siga saraxarali Yehoyada fəma. ¹⁰ Saraxaraliin yi tanbane nun yε masansan wure lefane so sofa kuntigine yii naxanye yi kelixi Manga Dawuda yii Alatala Batu Banxini. ¹¹ Sofane yi mangan nabilin yεngε so seene e birin yii, e ti fələ banxin yiifari fəxəni han a kəmən fəxəni saraxa ganden nun Ala Batu Banxin yətagi. ¹² Saraxaraliin Yehoyada yi mangana diin maso, a yi mangaya taxamaseri kəmətin nun sereya kədin so a yii. E yi a sugandi, e a findi mangan na, e yi e yiine bənbo, e naxa, “Ala xa sii xunkuyen fi mangan ma!”

¹³ Atali yi sofane nun yamaan xuiin mε, a yi fa yamaan fəma Alatalaa banxini. ¹⁴ A yi mangan to tixi sənbətənna dəxən so dəen na, fata namunna ra. Sofa kuntigine nun xəta fene yi tixi mangan fəma, yamaan birin yi səwaxi, e yi xətaan fema. Koni, Atali yi a domani bə a ma, a gbelegbele, a naxa, “Yanfana! Yanfana!” ¹⁵ Nayi, saraxaraliin Yehoyada yi yamarin fi sofa kuntigine ma naxanye yi sofa ganla xunna ra, a naxa, “Ə a ramini yamaan fari ma, naxan na bira a fəxə ra, ε na faxa silanfanna ra.” Amasətə saraxaraliin bata yi a fala, a naxa, “Ə nama a faxa Alatala Batu Banxini.” ¹⁶ E yi a suxu, e siga a ra manga banxin binni soone soon kiraan naxan xən, e sa a faxa mənni.

*Yehoyadaa kiine yi masara
Taruxune Firinden 23.16-21*

¹⁷ Yehoyada yi layirin xidi Alatala nun mangan nun yamaan tagi, alogo na yamaan xa findi Alatalaa yamaan na, a mən yi lanna raso mangan nun yamaan tagi. ¹⁸ Yamanan yamaan birin yi so Baali batu banxini, e a kala, e yi saraxa gandene nun sawurane kala, e yi Matan faxa saraxa ganden yetagi, Baali kii muxuna. Saraxarali Yehoyada yi kantan tiine dəxə Alatala Batu Banxini. ¹⁹ A yi Kereti sofa kuntigin e nun sofane tongo, e nun yamanan yamaan birin, e yi mangan nagodo Alatala Batu Banxini, e so manga banxini kantan tiine so dəen kiraan xən ma. Nayi, Yowasa yi dəxə mangane gbədəni. ²⁰ Yamanan yamaan birin yi səwani. Taan yi xunbeli Atali faxa xanbini silanfanna ra manga banxini.

12

Yowasa, Yuda Mangana Taruxune Firinden 24.1-14

¹ Yowasa findi mangan na a jee solofereden nan ma. ² Yehu a mangayaan jee soloferedeni, Yowasa yi findi mangan na, a yi jee tonge naanin ti mangayani Yerusalen yi. A nga yi xili Sibiya, Beriseba kaana. ³ Naxan fan Alatala yee ra yi, Yowasa yi na ligi saraxaraliin Yehoyadaa siimayaan waxatin birin yi, amasətə a bata yi a xuru a fajin na. ⁴ Koni, a mi taan kidene kala mumə, yamaan mən yi saraxane bama, e wusulanne gan mənne yi.

⁵ Yowasa yi a fala saraxaraline xa, a naxa, “Gbetin naxan fama Alatala Batu Banxini, ε lan ε yi na malan, gbetin naxan findixi de ti gbetin na, hanma naxan jenigexi a fi. ⁶ Saraxaraline xa e

seene rasuxu, ε yi e findi Ala Batu Banxini tən seen na, dənaxan yo nəma kalaxi.”

⁷ Anu, Manga Yowasaa mangayaan jee məxəjən nun saxandena a liyε, banxin dənaxan yi lanma a xa yitən, saraxaraline munma yi na yitən singe. ⁸ Manga Yowasa yi saraxaraliin Yehoyada xili e nun saraxaraliin bonne, a yi a fala e xa, a naxa, “Nanfera banxin dənaxan lan a xa yitən ε mi mənni tənxi? Sənən, ε mi fa gbeti rasuxuma ε gbeti malanne yii, koni ε fama a ra nən a findi Ala Batu Banxini tən seen na.” ⁹ Saraxaraline yi lan a ma a e nama gbeti rasuxu yamaan na, e nun e nama findi banxini tən muxune ra. ¹⁰ Nayi, saraxaraliin Yehoyada yi kankira keden tongo, a yi a dəraganla səxən, a dəxə saraxa ganden fəma Ala Batu Banxin so dəen yiifari fəxəni. Saraxaraliin naxanye yi dəen kantanma, muxune yi fama gbetin naxan na Alatala Batu Banxini, ne yi na birin sama nən kankiraan kui. ¹¹ E na yi a to gbeti gbegbe bata sa kankiraan kui, mangana səbeli tiin nun saraxarali kuntigin yi gbetin yatəma nən naxan bata yi so Alatala Batu Banxini, e yi a sa bənbenla kui. ¹² Na xanbi ra, e yi gbetin so wali kuntigine yii naxanye yi lanma e xa Alatala Batu Banxini tən. Na gbetin yi soma kamudərəne nun walikəne nan yii naxanye yi walima Alatala Batu Banxini, ¹³ e nun banxi dəxəne nun gəmə sonle. E mən yi wudin sara e nun gəmə masolixine nun seen naxanye birin lan e xa findi Alatala Batu Banxini tən seen na. ¹⁴ Koni e fa gbetin naxan na Alatala Batu Banxini, na mi findi gbeti fixə barama sara seen xan na, hanma filəne hanma saraxarali ige-

lengenne, hanma xətane, hanma goronna xəma daxina hanma gbeti fixə daxina. ¹⁵ E yi na gbetin so walikəne yili alogo e xa Alatala Batu Banxini tən. ¹⁶ Naxanye yi walikəne sarefima, ne mi yi maxədinma sese ma, amasətə e yi walima tinxinna nin. ¹⁷ Yangin saraxa gbetin nun yulubi xafari saraxa gbetin mi yi xalima Alatala Batu Banxini. Saraxaraline nan gbee yi ne ra.

Yowasaa mangayaan napanna fe

Taruxune Firinden 24.23-27

¹⁸ Nayi, Arami mangan Xasayele yi siga Gati taan yəngədeni, a dənaxan tongo. Xasayele yi a miri Yerusalən fan yəngə feen ma. ¹⁹ Koni, Yuda mangan Yowasa yi se sarıjanxine birin tongo, a benbane bata yi naxanye rasarıjan, Yosafati nun Yehorami nun Axasiya, Yuda mangane, e nun a tan yətəen bata yi naxanye rasarıjan. A mən yi xəmaan tongo naxan birin yi Alatala Batu Banxini nafulu ramaraden nun manga banxin nafulu ramaradeni. A yi na birin xali Arami mangan Xasayele yee ra naxan mi siga Yerusalən yəngədeni.

²⁰ Yowasa kəwali dənxəne, a naxanye birin liga, ne səbəxi Yuda mangane kəwali kədine kui. ²¹ A walikəne yi yanfan so a ma, e Yowasa faxa Beti-Milo yi, kiraan naxan godon Sila yi. ²² A walikəne yi a faxa, Simeyati a diin Yosabadi nun Someri a diin Yehosabadi. Yowasa yi faxa, e yi a maluxun a benbane fəma, Dawudaa Taani. A diina Amasiya yi dəxə a nəxəni mangayani.

13

Yehowaxasi, Isirayila Mangana

¹ Yuda manga Axasiyaa diin Yowasaa mangayaan *ŋee məxəŋen* nun saxandeni, Yehu a diin Yehowaxasi yi findi Isirayilaa mangan na Samari taani. A yi *ŋee* fu nun solofera ti mangayani. ² Naxan *ŋaxu* Alatala *yee* ra yi, a yi na liga. Nebati a diin Yerobowan yulubin naxanye liga, a fan yi ne liga, naxan Isirayila kaane ti yulubi ligan ma, a mi *xetə* e *fɔxə* ra *mumə*. ³ Alatala yi *xələ* Isirayila kaane ma han! A yi e so Arami manga Xasayele yii, e nun a diin Ben-Hadada. E yi lu Isirayila kaane xun na waxati wuyaxi. ⁴ Nayi, Yehowaxasi yi Alatala maxandi. Alatala yi a yabi, amasətə Arami mangan yi tərən naxan sama Isirayila fari a bata yi na to. ⁵ Alatala yi xunbana nde so Isirayila yii. Isirayila kaane yi ba Arami kaane yii, e lu e bubune kui alo a *fələni*. ⁶ Koni e mi *xetə* Yerobowan ma denbayaan yulubine *fɔxə* ra *mumə*, naxan Isirayila ti yulubin ma. E fan yi lu ne *lige*. Hali Asera kide gbindonna lu *nən* bitinxı Samari taani. ⁷ Yehowaxasi a ganla bata yi kala *fə* soo ragiin muxu tonge suulun e nun *yəngə* so wontoro fu e nun sofa wuli fuun naxanye yi sigan tima e sanni. Arami mangan bata yi a ganla muxune raxəri, a e lu alo burunburunna. ⁸ Yehowaxasi kewali dənxəne, a naxanye birin liga, a *wəkileña*, ne *səbəxi* Isirayila mangane taruxu *kədine* kui. ⁹ Yehowaxasi yi faxa, e yi a maluxun Samari taani. A diin Yowasi yi ti a *ŋəxəni*.

Yowasi, Isirayila Mangana

¹⁰ Yuda mangan Yowasa *ŋee* tonge saxandeni, Yowasi Yehowaxasi a diin yi findi Isirayila mangan na Samari taani. A *ŋee* fu nun sennin ti man-

gayani. ¹¹ Naxan naxu Alatala yee ra yi, a yi na liga. A mi xete Nebati a diin Yerobowan ma yulubi yo fəxə ra, naxan Isirayila kaane ti yulubi ligan ma, a yi lu a lige. ¹² Yowasa kewali dənxene, a naxanye birin liga, a wəkilena, e nun Yuda manga Amasiya to yengə, ne birin səbəxi Isirayila mangane taruxu kedine kui. ¹³ Yowasi yi faxa, e yi a maluxun Samari taani Isirayila mangane gaburun na. Yerobowan yi dəxə a nəxəni mangayani.

Nabi Elise kewali dənxene

¹⁴ Saya furen yi Elise suxu. Benun a xa faxa, Isirayila manga Yowasi yi fa a fəma, a yi wuga a fe ra, a naxa, “N baba! N baba! I tan dangu Isirayila yengə so wontorone nun a soo ragine ra!” ¹⁵ Elise yi a fala a xa, a naxa, “Xanla nun xalimakunle tongo.” A yi xali keden tongo e nun xalimakunle. ¹⁶ Elise mən yi a fala Isirayila mangan xa, a naxa, “Xanla bandun.” A to a bandun, Elise yi a yiine sa mangan yiine fari, ¹⁷ a yi a fala a xa, a naxa, “Banxin sogetede binna foye soden nabi.” A yi a rabi. Elise yi a fala a xa, a naxa, “A woli.” A yi a woli. Elise yi a fala a xa, a naxa, “Xunba xalimakunla ni ito ra Alatala mabinni, xunba xalimakunla na a ra Arami kaane xili ma, i Arami kaane nəma nən Afeki yi han i yi e raxəri.” ¹⁸ Elise mən yi a fala Isirayila mangan xa, a naxa, “Xalimakunle tongo.” A yi e tongo. Elise yi a fala a xa, a naxa, “Bəxən garin.” A yi bəxən garin dəxə saxan, a yi a dan. ¹⁹ Sayiban yi xələ a xili ma, a naxa, “A yi lan nun i xa a garin suulun hanma sennin. Nayi, i yi nə Arami kaane raxəre nən. Koni iki, i e nəma nən dəxə saxan tun.”

²⁰ Elise yi faxa, e yi a maluxun. Na *neen* kuyebani, Moyaba kaane ganle yi so yamanani. ²¹ Loxəna nde, Isirayila kaane yi muxuna nde maluxunma, nanunna e yi Moyaba ganla nde to, e yi binbin bira Elise gaburun na. Binbin yi sa Elise xonne li, a nii yi bira ayi, a ti a sanne xunna.

Isirayila yi Arami yengə

²² Xasayele, Arami mangan bata yi Isirayila tərə Yehowaxasi a siimayaan birin yi. ²³ Koni Alatala yi kininkinin e ma, a yi e mafelu, a yi a yee rafindi e ma masətə a layirin xən e nun Iburahima nun Isiyaga nun Yaxuba tagi. A mi wa e halagi feni, han to a mi e rawoli ayi. ²⁴ Xasayele, Arami mangan yi faxa, a diin Ben-Hadada yi ti a *nəxəni*. ²⁵ Yehowaxasi a diin Yowasi yi taa tongoxine rasuxu Ben-Hadada ra, Xasayele a diina. Xasayele bata yi taani itoe tongo yengəni Yowasi fafe Yehowaxasi yii. Yowasi yi a nə sanja ma saxan, a Isirayila taa tongoxine suxu yengəni.

14

Amasiya, Yuda Mangana

Taruxune Firinden 25.1-4 nun 25.11-12

¹ Isirayila mangan Yehowaxasi a diin Yowasi *neen* firindeni, Yowasa diina Amasiya yi findi mangan na Yuda xun na. ² A findi mangan na a *neen* məxəjənən nun suulunden nan ma, a *neen* məxəjənən nun solomanaanin ti mangayani Yerusalən yi. A nga yi xili Yehoyadan, Yerusalən kaana. ³ Naxan fan Alatala yee ra yi, a yi na liga, koni a tinxinyaan mi liga alo a benba Dawuda. A liga *nən* alo a fafe Yowasa a liga kii naxan yi. ⁴ A mi taan kidene kala

mum ε , yamaan m σ n yi saraxane bama m σ nne yi,
e wusulanna gan na.

⁵ Amasiyaa mangayaan to s σ nbe s σ t σ , a walik ε n
naxanye a fafe faxa, e yi ne faxa. ⁶ Koni, a mi faxa
tiine diine faxa, lan Musaa sariya k σ dina falan ma,
Alatala yamarini ito fi d σ naxan yi, a naxa, “Fafane
mi faxama diine funfuni, diine fan mi faxama
fafane funfuni, koni birin faxama a y σ t ε yulubin
nan ma fe ra.”*

⁷ A yi Ed σ n kaan muxu wuli fu faxa F σ x σ Lan-
banni. Na y σ ngeni, a yi Sela taan suxu, a yi a xili
sa Yokatili, na xinla nan m σ n xun ma han to.

Taruxune Firinden 25.17-28

⁸ Nayi, Amasiya yi x σ rane rasiga Isirayila man-
gan Yowasi ma, Yehowaxasi a diina, Yehu maman-
denna, a naxa, “Fa, en fa y σ ng ε .” ⁹ Koni, Isirayila
mangan Yowasi yi a fala Yuda mangana Amasiya
xa, a naxa, “Liban tansinna nde x σ raan nasiga n σ n
a faladeni Liban suman wudin xa, a naxa, ‘I ya
dii t σ men fi n ma dii x σ men ma futun na!’ Liban
burunna subena nde yi dangu tansinna bodonj ε .
¹⁰ I y σ t ε mat σ x σ ma a i bata Ed σ n kaane n σ . I wasa
so i ya binyeni, i lu i konni. Nanfera i m σ n fe
naxin f σ l σ ma naxan sa rajanma kalan ma ε nun
Yuda yamaan birin xa?” ¹¹ Koni, Amasiya mi a tuli
mati a ra. Nayi, Isirayila mangan Yowasi yi siga
e nun Yuda mangana Amasiya yi sa y σ ng ε Beti-
Semesi taani Yuda yamanani. ¹² Isirayila kaane
yi Yuda kaane n σ , e birin yi e gi, e siga e konne
yi. ¹³ Isirayila mangan Yowasi yi Yuda mangana
Amasiya suxu Beti-Semesi taani, Yowasaa diina,
Axasiya mamandenna. A yi fa Yerusalen taani, a

* **14:6:** Sariyane 24.16

yi taan nabilinna yinna nɔngɔnna yε tonge naanin kala Yerusalen yinna ra, keli Efirami dεen ma han Songen Ma dεna. ¹⁴ Xεmaan nun gbeti fixεn nun se fajin naxanye birin yi Alatala Batu Banxin nun manga banxin nafulu ramaradene yi, a yi ne tongo, a mɔn yi muxuna ndee suxu, a xεtε Samari taani.

¹⁵ Yowasi kewali dɔnxεne, a naxanye birin lig, a wεkilena, a to Yuda mangana Amasiya yεngε, ne birin sεbεxi Isirayila mangane taruxu kεdine kui. ¹⁶ Yowasi yi faxa, e yi a maluxun Samari taani Isirayila mangane gaburun na. A diin Yerobowan yi ti a jøxøni.

¹⁷ Isirayila mangan Yehowaxasi a diin Yowasi faxa xanbini, Yuda mangan Yowasaa diina Amasiya mɔn yi jøe fu nun suulun søtø siimayaan na. ¹⁸ Amasiya kewali dɔnxεne sεbεxi Yuda mangane taruxu kεdine kui. ¹⁹ E yanfan so a ma Yerusalen yi, a yi a gi siga Lakisi taani, koni e siga a føxø ra Lakisi yi, e sa a faxa mεnni. ²⁰ E yi a xali soone fari, e yi a maluxun Yerusalen yi a benbane fεma Dawudaa Taani.

Taruxune Firinden 26.1-2

²¹ Yuda yamaan birin yi Asari tongo a jøe fu nun senninna ma, e yi a findi Yuda mangan na a fafe Amasiya jøxøni. ²² Asari yi Elati taan ti, a raso Yuda sεnbεn bun ma, Manga Amasiya faxa xanbini.

Yerobowan firindena, Isirayila Mangana

²³ Yuda mangan Yowasaa diina Amasiyaa mangayaan jøe fu nun suulundeni, Isirayila mangan Yowasi a diin Yerobowan yi findi mangan na Samari taani. A yi jøe tonge naanin e nun keden

ti mangayani. ²⁴ Naxan jaxu Alatala yee ra yi, a yi na ligi, a mi xete Yerobowan ma yulubi yo fəxə ra, Nebati a diina, naxan Isirayila kaane ti yulubin ma. ²⁵ Yamanan bonne bata yi bəxən naxanye ba Isirayila bəxəne ra, a tan nan ne suxu yəngəni, a Isirayila yamanan danne sa keli Lebo-Xamata taan ma han sa dəxə Fəxə Ige Daraan na, fata Alatalaa falane ra Isirayilaa Ala, a naxanye ti Nabi Yunusa xa, Amitayi Gati-Xeferi kaana diina, a walikəna. ²⁶ Alatala bata yi Isirayilaa tərən to, konyin nun xərəna. Muxu yo mi yi na naxan yi Isirayila maliyə. ²⁷ Koni Alatala mi yi a ragidixi a yamanan naxəri, nanara a yi a xunba fata Yerobowan na, Yowasi a diina.

²⁸ Yerobowan kewali dənxəne, a naxanye birin ligi, a wəkiləna yəngəni, e nun Damasi taan nun Xamata taan naso Isirayila sənbən bun kii naxan yi, naxanye bata yi findi Yuda gbeen na, ne birin səbəxi Isirayila mangane taruxu kədine kui. ²⁹ Yerobowan yi faxa, e yi a maluxun a benbane fəma, Isirayila mangane. A diin Sakari yi ti mangayani a jəxəni.

15

Asari, Yuda Mangana Taruxune Firinden 26.3-4

¹ Isirayila manga Yerobowan ma mangayaan jee məxəjən nun soloferedeni, Manga Amasiyaa diina Asari yi findi mangan na Yuda yi. ² A findi mangan na a jee fu nun senninden nan ma, a yi jee tonge suulun e nun firin ti mangayani Yerusalem yi. A nga yi xili Yekoliya, Yerusalem kaana. ³ Naxan

fan Alatala y $\varepsilon\epsilon$ ra yi, a yi na liga alo a fafe Amasiya a liga kii naxan yi. ⁴ Koni a mi taan kidene kala mum ε , yamaan m $\ddot{\text{o}}$ n yi saraxane bama, e wusulanna gan m $\ddot{\text{o}}$ nne yi. ⁵ Alatala yi dogonfonna ramini mangan ma, a lu a danna banxina nde kui han a faxa waxatina. A dii xem $\ddot{\text{o}}$ n Yotami yi findi kuntigin na manga banxini, a lu yamanan muxune xun mato ε a ra.

⁶ Asari kewali d $\ddot{\text{o}}$ nx $\ddot{\text{o}}$ ne, a naxanye birin liga, ne s $\ddot{\text{o}}$ bexi Yuda mangane taruxu k $\ddot{\text{o}}$ dine kui. ⁷ Asari yi faxa, e yi a maluxun a benbane f $\ddot{\text{o}}$ ma Dawudaa Taani. A diin Yotami yi ti a j $\ddot{\text{o}}$ x $\ddot{\text{o}}$ ni.

Sakari, Isirayila Mangana

⁸ Asari a mangayaan j $\ddot{\text{o}}$ ee tonge saxan e nun solomas $\ddot{\text{o}}$ edeni Yuda yi, Yerobowan ma diin Sakari yi findi mangan na Isirayila xun na Samari taani, a yi a mangayaan liga kike sennin. ⁹ Naxan jaxu Alatala y $\varepsilon\epsilon$ ra yi, a yi na liga alo a benbane a liga kii naxan yi. A mi x $\ddot{\text{o}}$ t $\ddot{\text{o}}$ Nebati a diin Yerobowan ma yulubine f $\ddot{\text{o}}$ x $\ddot{\text{o}}$ ra mum ε , naxan Isirayila kaane ti yulubin ma. ¹⁰ Yabesi a diin Salun yi yanfan so a ma, a yi Sakari faxa, a ti a j $\ddot{\text{o}}$ x $\ddot{\text{o}}$ ni. ¹¹ Sakari kewali d $\ddot{\text{o}}$ nx $\ddot{\text{o}}$ ne s $\ddot{\text{o}}$ bexi Isirayila mangane taruxu k $\ddot{\text{o}}$ dine kui. ¹² Na feene rakamali na kii nin alo Alatala a fala kii naxan yi Yehu xa, a naxa, “I ya diine luma nen mangayani Isirayila xun na han i yix $\ddot{\text{o}}$ ten naanindena.”

Salun, Isirayila Mangana

¹³ Yuda manga Yusiya j $\ddot{\text{o}}$ ee tonge saxan e nun solomanaaninden, Salun ma diin Yabesi yi findi mangan na Yuda yi. A yi kike keden ti mangayani Samari taani. ¹⁴ Gadi a diin Menahemi yi keli

Tirisa taani siga Yabesi a diin Salun xili ma Samari taani, a yi a faxa, a findi mangan na a *ŋoxoni*. ¹⁵ Salun kewali dənxene, a yanfan naxan so, ne səbəxi Isirayila mangane taruxu kədine kui. ¹⁶ Na danguxina, Menahemi yi keli Tirisa taani, a sa Tifisa taan *yēngē*, a yi na kaane birin faxa e nun a rabilinna muxune. A yi *ŋaxalan* fudi kanne birin kuiin nabō ayi. A na liga nən bayo e mi e taan *dēne* rabixi a *yee* ra.

Menahemi, Isirayila mangana

¹⁷ Asari a mangayaan *ŋee* tonge saxan e nun solomanaanindeni Yuda yi, Gadi a diin Menahemi yi findi mangan na Isirayila yi. A yi *ŋee* fu ti mangayani Samari taani. ¹⁸ Naxan *ŋaxu* Alatala *yee* ra yi, a yi na liga. A mangayaan waxatin birin yi, a mi xəte Nebati a diin Yerobowan ma yulubine *fəxə* ra mumə, naxan Isirayila ti yulubin ma. ¹⁹ Puli, Asiriya mangan yi fa Isirayila xili ma, Menahemi yi gbeti fixen kilo wuli tonge saxan so Puli yii, alogo a xa a mali a mangayaan *sənbə* sodeni. ²⁰ Nafunla yi Isirayila kaan naxanye yii, Menahemi na gbetin ba ne nan yii, alogo a xa a so Asiriya mangan yii, e keden kedenna birin yi gbeti fixen kilo tagi nan bama mudun na. Nayi, Asiriya mangan yi xəte, a mi lu yamanani.

²¹ Menahemi kewali dənxene, a naxanye birin liga, ne səbəxi Isirayila mangane taruxu kədine kui. ²² Menahemi yi faxa, a diin Pekaxiya yi ti a *ŋoxoni*.

Pekaxiya, Isirayila mangana

²³ Yuda mangana Asari a mangayaan *ŋee* tonge suulundeni, Menahemi a diin Pekaxiya yi findi

mangan na Isirayila xun na Samari taani. A yi *ŋee* firin ti mangayani. ²⁴ Naxan *ŋaxu* Alatala *yee* ra yi, a yi na liga. A mi a xun xanbi so Nebati a diin Yerobowan ma yulubini, naxan Isirayila ti yulubin ma. ²⁵ Mangana sofa kuntigina nde nan yi Remaliyaa diin Peka ra. A yi yanfan so Manga Pekaxiya ma. A yi Galadi sofaan muxu tonge suulun tongo, a yi Pekaxiya faxa manga banxin yinna kui Samari taani, a yi Aragobi nun Ariyi fan faxa. Peka manga Pekaxiya faxa na kii nin, a ti a *ŋəxəni*. ²⁶ Pekaxiya kewali *dənxene*, a naxanye birin liga, ne *səbəxi* Isirayila mangane taruxu kedine kui.

Peka, Isirayila Mangana

²⁷ Yuda mangana Asari a mangayaan *ŋee* tonge suulun e nun firindeni, Remaliyaa diin Peka yi findi mangan na Isirayila xun na Samari taani. A yi *ŋee* *məxəne* ti mangayani. ²⁸ Naxan *ŋaxu* Alatala *yee* ra yi, a yi na liga. A mi *xətə* Nebati a diin Yerobowan ma yulubine *fəxə* ra *mumə*, naxan Isirayila ti yulubin ma.

²⁹ Isirayila mangan Peka waxatini, Asiriya mangan Tigilati-Pilesere yi fa, a yi Iyon taan nun Abeli-Beti-Maka taan nun Yanowa taan nun Kedesi taan nun Xasori taan suxu *yəngəni*, e nun Galadi yamanan nun Galile yamanan nun Nafatali yamanan birin, a yi e muxune xali Asiriya yamanani konyiyani. ³⁰ Elaa diin Hoseya yi yanfan so Remaliyaa diin Peka ma, a yi a *yəngə*, a yi a faxa. Yusiyaa diin Yotami a mangayaan *ŋee* *məxənedeni*, Hoseya yi ti Peka *ŋəxəni*. ³¹ Peka kewali *dənxene*,

a naxanye birin liga, ne s_eb_exi Isirayila mangane taruxu k_edine kui.

Yotami, Yuda Mangana
Taruxune Firinden 27.1-7

³² Isirayila mangan Remaliyaa diin Pekaa mangayaan j_eε firindeni, Yuda mangan Yusiyaa diin Yotami yi findi manga na. ³³ A findi mangan na a j_eε m_əx_əj_ən nun suulunden nan ma. A j_eε fu nun sennin ti mangayani Yerusalen yi. A nga yi xili Yerusa, Sad_əki a dii t_əm_əna. ³⁴ Naxan fan Alatala y_eε ra yi, a yi na liga alo a fafe Yusiya. ³⁵ Koni, a mi taan kidene kala mum_ə, yamaan m_ən yi lu saraxane b_e menne yi, e wusulanna gan. Yotami yi Alatala Batu Banxin So D_əen Faxaraxiin ti.*

³⁶ Yotami kewali d_ənx_əne, a naxanye birin liga, ne s_eb_exi Yuda mangane taruxu k_edine kui.

³⁷ Na waxatini, Alatala yi Arami mangan Resin nun Remaliyaa diin Peka rasiga f_əl_ə Yuda xili ma.

³⁸ Yotami yi faxa, e yi a maluxun a benbane f_əma Dawudaa Taani. A diina Axasi yi ti a j_əx_əni.

16

Axasi, Yuda Mangana
Taruxune Firinden 28.1-27

¹ Remaliyaa diin Pekaa mangayaan j_eε fu nun soloferedeni, Yuda mangan Yotami a diina Axasi yi findi mangan na. ² Axasi findi mangan na a j_eε m_əx_əj_əden nan ma. A yi j_eε fu nun sennin ti mangayani Yerusalen yi. Naxan fan Alatala y_eε ra yi, a mi na liga, anu a benba Dawuda tan a fajin nan liga. ³ A bira Isirayila mangane fe jaxine f_əx_ə

* **15:35:** So d_əen naxan geyaan na.

ra, a yi a yetəna dii xəmən ba saraxa gan dixin na, fata siyane fe xəsixine ra Alatala naxanye kedi Isirayila kaane yee ra. ⁴ A yi saraxane ba, a wusulanna gan taan kidene yi geyane xuntagi e nun wudi gbeene birin bun.

⁵ Nayi, Arami mangan Resin nun Isirayila mangan Peka, Remaliyaa diin yi te Yerusalen xili ma a yengədeni. E yi Axasi yengə, koni e mi a no. ⁶ Na waxatin yetəni, Arami Mangan Resin yi Elati taan naso Arami kaane sənben bun, a yi Yuda kaane kedi Elati yi. Edən kaane yi fa Elati yi, e mən dəxi dənaxan yi han to. ⁷ Axasi yi xərane rasiga a faladeni Asiriya Mangan Tigilati-Pilesere xa, a naxa, “I ya walikeen nan n na, e nun i ya diina. Fa, i fa n ba Arami mangan nun Isirayila mangan yii, naxanye n yengəma.” ⁸ Xəmaan nun gbeti fixən naxanye yi Alatala Batu Banxini, Axasi yi ne tongo, e nun nafunla naxanye yi manga banxini, a yi sa e fi Asiriya mangan ma. ⁹ Asiriya mangan yi a xuiin suxu, a te Damasi taan xili ma, a a suxu yengəni. A yi na muxune suxu, a yi e xali Kiri yi, a yi Resin faxa.

¹⁰ Manga Axasi yi siga Damasi taani Asiriya Manga Tigilati-Pilesere fəma. Saraxa ganden naxan yi Damasi taani, a to na to, a yi siga na ti kiin sawuran birin na saraxaraliin Yuriya xən.

¹¹ Manga Axasi fa saraxa ganden sawuran naxan na sa keli Damasi taani, saraxaraliin Yuriya yi na sifan yetəen ti. Saraxaraliin Yuriya yi a rafala benun Manga Axasi xa xətə. ¹² Mangan to fa sa keli Damasi taani, a yi saraxa ganden to, a yi a maso a ra. ¹³ A yi a saraxa gan dixin gan, a yi

bogise saraxane ba, a yi a minse saraxan bɔxən, a yi bɔŋe xunbeli saraxa subene wunle xuya saraxa ganden ma. ¹⁴ Saraxa gande sula dixin naxan yi tixi Alatala yetag, a yi na ba a funfuni naxan yi tixi saraxa gande nənən nun Ala Batu Banxin tagi. A yi a ti saraxa gande nənən dəxən sogeteden kɔmən fɔxəni. ¹⁵ Manga Axasi yi yamarini ito fi saraxaraliin Yuriya ma, a naxa, “Saraxa gan daxine ba saraxa gande nənən fari xɔtɔnni, e nun saraxane ninbanna ra e nun mangana saraxa gan daxin nun a bogise saraxan nun yamanan muxune birin ma saraxa gan daxine nun e saraxane nun e minse saraxane. Saraxa gan daxin nun saraxa subene birin wunle xuya saraxa gande nənən ma. Saraxa gande sula daxin tan, n tan nan na rawalima.” ¹⁶ Manga Axasi yamarin naxanye birin fi, saraxaraliin Yuriya yi ne birin liga.

¹⁷ Manga Axasi yi ige maxali wontorone kala, a yi e falafalane ba e ma e nun e kundine. A yi ige ramarade digilinxi gbeen nagodo naxan yi dəxi sula tura sawurane fari. A yi a dəxə gemən fari. ¹⁸ A yi Alatala Batu Banxin kuiñ masara Asiriya mangana fe ra. Dənaxan yi rafalaxi mangan dəxəden na Alatala Batu Banxini Matabu Lɔxəni, a yi na kala, e nun mangan yi soma dənaxan na. ¹⁹ Axasi kewali dənxene, a naxanye birin liga, ne səbəxi Yuda mangane taruxu kedine kui. ²⁰ Axasi yi faxa, e yi a maluxun a benbane fəma Dawudaa Taani. A diin Xesekiya yi ti a jəxəni.

17

Hoseya, Isirayila Manga dənxəna

¹ Yuda Manga Axasi a mangayaan *ŋee* fu nun firinden, Elaa diin Hoseya yi findi mangan na Isirayila xun na Samari taani, a *ŋee* solomanaanin ti mangayani. ² Naxan *ŋaxu* Alatala *yee* ra yi, a yi na liga, koni Isirayila mangan naxanye dangu a tan *yee* ra, a mi lu alo ne. ³ Asiriya mangan Salamanasari yi te a xili ma. Hoseya bata yi lu *nən* bun, a lu mudun *fiyə* *ŋee* yo *ŋee*, ⁴ koni Asiriya mangan yi yanfantenzaan to Hoseya yi naxan *xerane* rasiga Misiran mangan So ma, a a mi yi fa *ŋeen* mudun fima Asiriya mangan ma. Nayi, Asiriya mangan yi *yələnxənna* sa a ma, a balan kasoon na. ⁵ Na waxatini, Asiriya mangan yi yamanan birin yisiga, a te Samari taan xili ma, a *dənaxan* nabilin *yəngəni* *ŋee* saxan. ⁶ Hoseya *ŋee* solomanaaninden, Asiriya mangan yi Samari taan suxu, a Isirayila kaane xali konyiyani Asiriya yamanani. A yi e *radəxə* Xala taani Xabori baan *də* Gosan yamanani e nun Mede taane yi.

Isirayila kala feen bunne

⁷ Na liga *nən* amasətə Isirayila kaane bata yi Alatala yulubin tongo, e Ala, naxan e ramin Misiran yamanani, Misiran mangan bun, amasətə e bata yi ala *gbətəne* batu. ⁸ E bata yi bira siyane namun feene *fəxə* ra Alatala naxanye kedi Isirayila kaane *yee* ra, e nun Isirayila mangane namun feen naxanye *yitən*. ⁹ Isirayila kaane bata yi fe naxine liga Alatala ra luxunni. E yi taan kidene ti e taan yiren birin yi, keli kantan ti *gbengben* ma han sa *dəxə* taa makantanxin na. ¹⁰ E yi kide *gəməne* ti, e yi Asera kide *gbindonne* bitin geyane birin xuntagi e nun wudi *gbeene* birin

bun. ¹¹ E wusulanna gan taan kidene birin yi alo siyane a ligama kii naxan yi Alatala naxanye kedi Isirayila kaane yee ra. E yi fe naxine liga, e Alatala raxelo naxanye ra. ¹² E yi suxurene batu, hali Alatala to bata yi a fala e xa, a naxa, “E nama ito liga.” ¹³ Alatala yi Isirayila kaane nun Yuda kaane rakolon a nabine xon e nun muxun naxanye fe toone ti alo xiyena, a fala e xa, a naxa, “E xete e fe naxine foxo ra, e n ma yamarine nun n ma tonne suxu, e sariyan birin suxu n naxanye soxi e benbane yii, n yi a rasiga e ma nabine xon, n ma walikene.”

¹⁴ Koni e mi e tuli mati mum, e yi lu murutexi alo e benbane, naxanye mi la Alatala ra, e Ala. ¹⁵ E yi e me a tonne ra e nun a layirin naxan xidi e nun e benbane tagi, e nun a marakolonna naxan ti e ma. E bira e suxure fuune foxo ra, e tan yeteen yi lu fuu. E yi e rabilinna siyane raliga, Alatala e danna sa naxanye raligan ma. ¹⁶ E yi Alatalaa yamarine birin nabejin, e Ala. E yi tura dii sawura firin nafala wure raxulunxin na, e yi Asera kide gbindonna bitin, e yi e xinbi sin sarene bun, e suxuren Baali batu. ¹⁷ E yi e dii xemene nun e dii temene gan saraxane ra, e yi so yiimatoon nun koer ra feene yi. Naxan naxu Alatala yee ra yi, e lu na lige, e yi a raxelo. ¹⁸ Alatala yi xelo Isirayila xili ma, a yi e ba a yetagi. Yuda bonsonna nan keden pe lu. ¹⁹ Koni, hali na Yuda kaane mi Alatalaa yamarine suxu, e Ala. E yi bira Isirayilaa namun yitoxine foxo ra. ²⁰ Alatala yi Isirayila bonsonne birin nawoli ayi, a yi e rayagi, a yi e so kala tiine yii. Donyen na, a yi e kedi a yetagi pon! ²¹ Amasoto Isirayila kaane bata yi e masiga Dawudaa den-

bayaan na, e yi Nebati a diin Yerobowan findi mangan na, naxan e xun xanbi so Alatala yi, a Isirayila ti yulubi gbeen ligan ma. ²² Yerobowan yulubin naxanye liga Isirayila yi lu ne birin yi, e mi e xun xetē mumē! ²³ Alatala yi Isirayila kedi a yetagī, alo a fala kii naxan yi fata a walikene ra, nabine. Isirayila kaane yi makuya e yamanan na konyiyani Asiriya yamanani, e dənaxan yi han to.

Samariya kaane fe fələdena

²⁴ Asiriya mangan yi fa muxune ra sa keli Babilən nun Kuta nun Awa nun Xamata taan nun Sefarawayimi taani, a yi e radəxə Samari taane yi Isirayila kaane jaħoġni. E yi Samari taane findi e gbeen na, e dəxə e yi. ²⁵ E to dəxə fələ na, e mi yi gaxuma Alatala yee ra, Alatala yi yatane rafa e xili ma, ne yi e muxuna ndee faxa. ²⁶ Muxune yi a fala Asiriya mangan xa, e naxa, “I faxi siyaan naxanye ra i fa e radəxə Samari taane yi, e mi yamanana ala batu kiin kolon. A bata yatane rafa e xili ma naxanye e faxama, amasətə e mi yamanana ala batu kiin kolon.” ²⁷ Asiriya mangan yi yamarini ito fi, a naxa, “E fa saraxarali keden na muxu suxine ye, a xa fa dəxə Samari yamanani, a yi e xaran yamanana ala batu kiin ma.” ²⁸ Nayi, saraxaraliin naxanye suxu Samari taani, na keden yi siga Beteli yi, a sa e xaran Alatala batu kiin ma.

²⁹ Koni, siya xəjen naxanye dəxə Samari yamanani, ne birin yi e gbee suxurene rafala e dəxə taane yi, e yi e ti taan kidene yi Samariya kaane naxanye rafala. ³⁰ Babilən kaane yi e gbee ala Sukċi-Benoti sawuran nafala. Kuta kaane yi e gbee ala Neragala sawuran nafala. Xamata kaane

yi e gbee ala Asima sawuran nafala. ³¹ Awi kaane yi e gbee alane, Nibaxasa nun Tarataki sawurane rafala. Sefarawayimi kaane yi e diine gan saraxane ra e gbee alane xa, Adarameleki nun Anameleki. ³² E yi Alatala batuma, koni e mən yi suxure ki muxune dəxə e muxune yε. Ne nan yi walima e xa kide banxine yi geyane fari. ³³ E yi Alatala batuma, koni e mən yi e alane fan batuma, fata siyane namunne ra e kelixi dənaxanye yi.

³⁴ Han to e mən e namun fonne ligama. E mi gaxuma Alatala yεε ra mumε, e mi a gelene nun a yamarine nun a sariyane nun a tənne suxu Alatala naxanye so Yaxuba yixetene yii, a mən naxan xili sa a Isirayila. ³⁵ Alatala mən bata yi layirin xidi e tagi, a yamarini ito fi, a naxa, “E nama ala gbetene batu mumε, ε nama ε xinbi sin e bun, ε nama wali e xa mumε, ε nama saraxan ba e xa mumε. ³⁶ Koni, ε Alatala batu, naxan ε ramini Misiran yamanani a senbe gbeeni. E lan ε xa ε xinbi sin a tan nan bun, ε saraxane ba a xa. ³⁷ E yi Ala gelene nun a tənne nun a sariyane nun a yamarine suxu, a naxanye sebəxi ε xa, ε yi e liga, ε nama ala gbete yo batu. ³⁸ N layirin naxan xidixi en tagi, ε nama jinan na xən, ε nama ala gbete yo batu. ³⁹ Koni, ε Alatala batu, ε Ala. A tan nan ε bama ε yaxune birin yii.” ⁴⁰ Koni, e mi e tuli mati a ra, e yi lu e namun fonne yi.

⁴¹ Hali na muxune to yi Alatala batuma, e mən yi e suxurene fan batuma. Han to, e diine nun e mamandenner mən na ligama alo e benbane.

*Xesekiya, Yuda mangana**Taruxune Firinden 29.1-2*

¹ Elaa diin Hoseyaa mangayaan *neε* saxandeni Isirayila yi, Axasi a diin Xesekiya yi findi mangan na Yuda xun na. ² Xesekiya findi mangan na a *neε* məxəjən nun suulunden nan ma, a yi *neε* məxəjən nun solomanaanin ti mangayani Yerusalən yi. A nga yi xili Abiya, Sakari a dii təməna. ³ Naxan fan Alatala *yεε* ra yi, a yi na liga alo a benba Dawuda a liga kii naxan yi. ⁴ A yi kidene kala geyane fari, a kide gemene yibə, a Asera kide gbindonne rabira. Musa saji sawura sula daxin naxan nafala,* a na fan kala, bayo Isirayila kaane yi wusulanna ganma na nan yetagi na waxatini. Na saji sawuran yi xili nən Nehusatan. ⁵ Xesekiya yi a yigi sa Alatala yi, Isirayilaa Ala. Yuda mangan naxanye dangu a *yεε* ra e nun naxanye bira a *fəxə* ra, a *ŋəxən* mi yi ne *yε* mumə! ⁶ A lu Alatala *fəxə* ra, a mi xətə a *fəxə* ra mumə, Alatala yamarin naxanye *səbə* Musa ma a ne susu. ⁷ Alatala lu nən Xesekiya xən, a nəən sətə a wanla birin yi. A yi murutə Asiriya mangan xili ma, a mi fa xuru a bun mumə. ⁸ A yi Filisitine nə siga han Gasa dəxən, a kantan ti gbengbene nun taa makantaxine fan susu.

⁹ Manga Xesekiya *neε* naanindeni, Isirayila mangana Elaa diin Hoseya *neε* soloferedeni, Asiriya mangan Salamanasari yi fa Samari taan xili ma. ¹⁰ A yi Samari taan susu *neε* saxanna yəngən xanbini, Xesekiyya *neε* sennindeni, naxan findi Isirayila mangan Hoseya *neε* solomanaaninden na. ¹¹ Asiriya mangan yi

* **18:4:** Saji sawurana fe mən *səbəxi* Yatəne 21.8-9 kui.

Isirayila kaane xali Asiriya yi konyiyani, a sa e radəxə Xala yamanan nun Xabori baan fəma Gosan yamanani e nun Mede kaane taane yi. ¹² Na birin liga nən amasətə Isirayila kaane mi Alatala xuiin name, e Ala, e naxan ma layirin kala, bayo e mi a xuiin suxu. Alatalaa walikəen Musa yamarin naxanye birin fi e ma, e mi ne liga.

Senakeribi yi Yuda yɛngɛ

¹³ Xesekiya mangayaan jee fu nun naaninden, Asiriya mangan Senakeribi yi siga Yuda taa makantanxine xili ma, a yi ne birin suxu. ¹⁴ Yuda mangan Xesekiya yi xeraan nasiga Lakisi taani a faladeni Asiriya mangan xa, a naxa, “N bata kalan ti. I masiga n na. I na naxan fala n xa, n na ligɛ.” Asiriya mangan yi gbeti fixən kilo wuli solomanaanin e nun xəmaan kilo kəmə solomanaanin sa Yuda Mangan Xesekiya fari yanginna ra. ¹⁵ Gbeti fixən naxan birin yi Alatala Batu Banxini e nun nafulu ramaradene manga banxini, Xesekiya yi ne fi a ma. ¹⁶ Na waxatini, xəmaan naxanye yi saxi Alatala Batu Banxin dəne nun də ti wudine ma, Yuda mangan Xesekiya yi ne tongo, a sa e so Asiriya mangan yii.

Senakeribi yi a kənkə e ma

Esayı 36.2-22 nun Taruxune Firinden 32.9-16

¹⁷ Asiriya mangan yi a kuntigine mangan nasiga Manga Xesekiya ma Yerusalən yi keli Lakisi taani, e nun a tande xunna nun a sofa kuntigina e nun gali gbeena. E yi fa Yerusalən yi, e sa ti ige ramarade faxaraxiin dəxən ma,† dugi xane xəe ma

† **18:17:** Ige ramaraden naxan geayaan na.

kiraan na. ¹⁸ E yi mangan xili. Xiliki a diina Eliyakimi, manga banxin kuntigin yi siga e fəma, e nun səbeli tiin Sebena nun Asafi a dii xəmən Yowa, mangana yenla.

¹⁹ Sofa kuntigin yi a fala e xa, a naxa, “Ə a fala Xesekiya xa, ε naxa, ‘Asiriya manga gbeena ito nan falaxi, a naxa: I yigi saxi nanse ma? ²⁰ I yengi a ma a fəren nun sənbəna i yii, i yəngən so, koni fala fuun nan na ra. Nayi, i ya lannayaan saxi nanse yi han i murutə n xili ma? ²¹ I ya lannayaan saxi Misiran yamanan nin, a mən kaane xa ε mali. Na luxi nən alo muxun na la xayen na a dunganna ra naxan girama, a yi a yiin xaba. Naxan na a digan a yi, na a maxələma nən. Misiran mangan na kii nin muxune xa naxanye e taxuma a ra. ²² Waxatina nde ε a falama nən n xa, ε naxa, “Alatala, nxə Ala, nxu nxu taxuxi na nan na.” Anu, Xesekiya xa mi Ala batudene kala geyane fari ba? A tan nan a fala Yuda kaane nun Yerusalən kaane xa, a naxa, “Ə Ala batuma saraxa badeni ito nan yətagi naxan Yerusalən taani.” ²³ Iki, ε nun n kanni Asiriya mangan xa lan fena nde ma, n soon wuli firin soε ε yii, xa ε nəε soo ragine sətə. ²⁴ Ə mi n kanni kuntigi keden nəε, hali naxan xurun e birin xa. Ə lannayaan saxi Misiran yi soo ragine nun wontorone nan ma fe ra. ²⁵ A yətəna, n faxi yireni ito kaladeni Alatala sagoon nan xanbi ba? Alatala yətəen nan a falaxi n xa, a n xa sa yamanani ito yəngə, n yi a raxəri.’ ”

²⁶ Nayi, Eliyakimi, Xiliki a dii xəmən nun Sebena nun Yowa yi a fala sofa kuntigin xa, e naxa, “Falan ti nxu xa Arami xuini, amasətə nxu a məma. En nama falan ti Heburu xuini yamaan yi a mə

naxanye taan nabilinna yinna xuntagi.” ²⁷ Sofa kuntigin yi e yabi, a naxa, “N kanna n nafaxi ε tan nun ε kanna nan gbansan ma falani itoe tideni ba? Muxun naxanye dəxi yinna xuntagi, ne fan xa a mε nən bayo ne fan e gbiin donma nən, e yi e xənla min ε xən yəngəni.”

²⁸ Nayi, sofa kuntigin to a maso, a yi a xuini te Heburu xuini, a naxa, “Ε manga gbeen xuiin name, Asiriya mangana! ²⁹ Mangana ito nan falaxi, a naxa, ‘Ε nama tin Xesekiya xa ε mayenden, a mi nəe ε rakise n ma mumε! ³⁰ Xesekiya nama a ligi ε yi ε lannayaan sa Alatala yi, a yi a fala a Alatala ε ratangama nən, a taani ito mi sama Asiriya mangan sagoni. ³¹ Ε nama ε tuli mati Xesekiya xuiin na mumε, amasotə Asiriya mangana ito nan falaxi, a naxa: Ε bəjε xunbenla fen n na, ε xεtε n ma, birin a yii seene nun a bogiseene donjε, birin yi a ige ramaraden igen min, ³² han n yi fa, n yi ε xali yamana gbetε yi alo ε gbeena, murutun nun manpa bili nakəne yamanan naxan yi, bogiseen nun burun yamanan naxan yi, turen nun kumin yamanan naxan yi. Benun ε xa faxa be, ε sa siimayaan nan sətəma mənni. Nayi, ε nama Xesekiya xuiin name mumε, amasotə Xesekiya ε mayendenma nən a na a fala a Alatala ε xunbama nən. ³³ Siya gbetene alane Asiriya mangani kala nən e yamanan suxu feen ma ba? ³⁴ Xamata taan nun Arapada taana, ne alane minən? Sefarawayimi nun Hena nun Iwa, ne alane minən? E Samari taan xunba nən n yii ba? ³⁵ Yamanane alane yε, nde a yamanan xunba n yii? Alatala xa Yerusalən xunba n yii di?”

³⁶ Yamaan yi dundu, e mi fala yo ti, amasətə mangan bata yi yamarini ito fi, a naxa, “Ə nama a yabi.” ³⁷ Eliyakimi, Xiliki a dii xəməna, mangana banxi kuntigin nun Sebena, səbeli tiina, e nun Yowa, Asafi a dii xəməna, mangana yenla, ne yi fa Xesekiya fəma, e yi e dugine yibə e ma kəntəfinli, e sofa kuntigina falane yəba a xa.

19

Xesekiya yi Nabi Esayi maxədin Esayi 37.1-9

¹ Manga Xesekiya to na mə, a yi a dugine yibə a ma, a kasa bənbəli dugin nagodo a ma sununi, a siga Alatala Batu Banxini. ² A yi Eliyakimi rasiga, mangana banxi kuntigina e nun Sebena, səbeli tiina e nun saraxarali fonne, kasa bənbəli dugin nagodoxi e ma sununi, siga Nabi Esayi konni, Aməsi a dii xəməna. ³ E yi a fala nabiin xa, e naxa, “Xesekiya naxa iki: Kəntəfinla nun tərən nun yagi ləxən nan to nxu xa, alo a falan kii naxan yi, diin bari waxatin bata a li, koni fanga mi a nga ra a yi a bari. ⁴ Alatala, i ya Ala bata Asiriya sofa kuntigina falane birin name, naxan kari a rafaxi habadan Alatala konbideni. Xa Ala tin, Alatala, i ya Ala a naxankatama nən a falane fe ra a naxanye tixi. Nayi, i tan Esayi xa Ala maxandi a yamaan muxu dənxəne fe ra naxanye luxi e nii ra.”

⁵ Manga Xesekiyyaa xərane to siga Esayi fəma, ⁶ Esayi yi a fala e xa, a naxa, “Ə ito nan falama ə kanna xa, ə naxa, ‘Alatala ito nan falaxi, a naxa: I falan naxanye məxi i nama gaxu ne fe ra, Asiriya mangana walikəne n nayelefu falan naxanye tixi.

⁷ N xaxinla nde rasoma a yi nən, a na xibarun mε waxatin naxan yi, a xetema nən a yamanani. N yi sa a faxa silanfanna ra mənni.’ ”

*Asiriya mangan mən yi a kənkə Yerusalən ma
Esayı 37.8-13, Taruxune Firinden 32.16-19*

⁸ Asiriya sofa kuntigin yi a mε a a kanna bata yi keli Lakisi taani siga Libina yengədeni, a fa a li mənna nin. ⁹ Nayi, Asiriya mangan yi a mε a Misiran mangan Tirihaka, Kusi kaan fama a yengədeni. A to na xibarun mε, a yi xərane rasiga Xesekiya ma, a naxa, ¹⁰ “Ə sa ito fala Yuda mangan Xesekiya xa, ε naxa, ‘I laxi i ya Ala ra naxi ra, i yengi a ma a a nəe nən n tan Asiriya mangani kale Yerusalən yengədeni. I nama tin Ala yi i mayenden. ¹¹ I bata a mε Asiriya mangane feen naxanye ligaxi yamanan bonne ra, e e raxərixi kii naxan yi. I yengi a ma a i xunbə nən na ma ba? ¹² N benbane siyaan naxanye alane raxəri, ne e xunba nən ba, Gosan nun Xarani nun Resefi yamanane, e nun Eden kaan naxanye Telasara taani? ¹³ Manga Xamata nun Manga Arapada nun Sefarawayimi taa mangana hanma Hena, hanma Iwa, ne mangane minən yi?” ”

*Xesekiya yi Ala maxandi
Esayı 37.14-20*

¹⁴ Xesekiya yi kədi səbəxin nasuxu xərane ra, a yi a xaran. Na xanbi ra, a te Alatala Batu Banxini, a sa kədin sa Alatala yetagi. ¹⁵ Xesekiya yi Alatala maxandi, a naxa, “Alatala, Isirayilaa Ala, naxan dəxi maleka sawurane tagi! I tan Ala keden peen nan bəxə xənna mangayane birin xun na, i tan nan bəxən nun kuyen daxi. ¹⁶ Alatala, i tuli mati n na,

i n xuiin name. Alatala, i yeeene rabi, i n mato. I Senakeribi a falane ramε, a sofa kuntigin naxan nafaxi habadan Ala konbideni. ¹⁷ Alatala, nəndin na a ra! Asiriya Mangan bata siyane raxori, a yi e bəxəne kala. ¹⁸ E bata e alane woli təeni, bayo Ala mi yi e ra nun mume! Muxune yii funfune nan yi e ra, wudine nun gəmə masolixine nan tun yi e ra. ¹⁹ Iki, Alatala, nxo Ala! Nxu xunba Senakeribi yii, alogo bəxəxənna yamanane birin xa a kolon a i tan keden peen nan Ala ra, Alatala!” ²⁰ Nayi, Esayi, Aməsi a dii xəmen yi xəraan nasiga a faladeni Xesekiya xa, a naxa, “Isirayilaa Ala, Alatala ito nan falaxi, a naxa: N bata i ya maxandi xuiin me i naxan tixi n ma Senakeribi a fe yi, Asiriya mangana. ²¹ Alatala falani ito nan tixi Senakeribi xili ma, a naxa,

‘Syon taa fajin bata i ranaxu,
a i magelema.

Yerusalən kaane e xunna fitifitima i xanbi ra.

²² I nde konbixi i a rayelefu?

I xuini texi nde xili ma?

I bata i yeeene rate kore Isirayilaa Ala sarijanxin
xili ma!

²³ Fata i ya xərane ra,

i bata n tan Marigin konbi.

I yi a fala, i naxa,

“N ma wontoro wuyaxine xən,

n bata te geyane xuntagi,

Liban yamanan danne ra.

N na a suman wudi kuyene səgəma nən,

e nun a fəfə fajni fajine.

N sa a xuntagin najanna li

e nun a fətən fajina.

24 N bata xɔjinne ge yamana gbetene yi,
n yi e ige min.

N Misiran baa igene birin xɔrima nɛn
n na siga a xili ma waxatin naxan yi.”

25 Koni, i tan Sɛnakɛribi,
i mi a kolon
a n feni itoe yɛlanxi nɛn
to mi na ra?

N yi e yitɔn xabu waxati danguxine.

Iki, n bata yamarin fi,
a rakamali,
i xa taa makantanxine lu kalaxi
alo gɛmɛ malanxine.

26 E muxune sɛnbɛ mi na,
e gaxuxi, e yagixi.

E bata lu alo xɛɛ ma sɛxɛne
alo se sonle,
alo sɛxɛn fanyen ma
naxan xarama benun a xa gbo.

27 Koni, n na a kolon,
i na dɔxɔ,
i na mini, i na so,
i na xɔlɔ n xili ma.

28 I bata xɔlɔ n xili ma,
n yi i konbi ti xuiin mɛ.

Nanara, n nan n ma wuren birama nɛn i jɔɛni
n yi n ma karafen bira i dɛ kidine yi.

I faxi kiraan naxan xɔn,
n yi i raxɛtɛ na xɔn.’ ”

*Taxamasenna yi so Xesekiya yii
Esayi 37.30-32*

29 “Ala yi a fala Xesekiya xa, a naxa, ‘Ito xa findi
taxamasenna ra i xa:
Bogiseen naxanye solixi e yɛtɛ ma,

ε bata ne don jeeni ito ra,
 na nan mon ligama jee famatonni,
 koni jee saxandeni,
 ε seen sima nen,
 ε yi a xaba,
 ε yi manpa binle si,*
 ε yi e bogine don.

³⁰ Yuda bonsonna muxu donxen naxanye na lu,
 ne mon e salenne raminima nen
 alo wudina, e bogi.

³¹ A donxene minima nen Yerusalen yi,
 a donxene luma nen e nii ra Siyon geyane yi.
 Alatala na nan ligama a xanuntenyani.’ ”

Senakeribi rajanna

Esayi 37.33-38 nun Taruxune Firinden 32.21-22

³² “Nanara, Alatala ito nan falaxi Asiriya Mangan ma iki, a naxa,
 ‘A mi soe taani ito yi mume!
 A mi xalimakuli wole be yi.
 A mi makantan wure lefa tima a xa.
 A mi gbingbinna ratema a xili ma.’

³³ Alatalaa falan ni ito ra.
 ‘A faxi kiraan naxan xen
 a xetema nen na xen.
 A mi soe taani ito yi mume.

³⁴ N taani ito makantanma nen,
 n yi a rakisi n tan ma fe ra
 e nun Dawuda a fe ra, n ma walikena.’ ”

³⁵ Na keen na, Alatalaa malekan yi mini, a
 muxu wuli keme tonge solomasexe wuli suulun
 faxa Asiriya kaane ganli. Yamaan to keli xetonni, e

* **19:29:** Wudi binla nde na yi, men kaane naxanye sima, e yi
 naxanye bogi yitonma alo manpana e gbee kiini.

yi e binbine to. ³⁶ Nayi, Asiriya mangan Senakeribi yi a ganla rakeli, a xete Niniwa taani.

³⁷ Loxona nde, Senakeribi yi xinbi sinxi a ala Nisiroki batu banxini a batudeni, a dii xemene Adarameleki nun Sareseri yi a faxa silanfanna ra, e yi e gi siga Ararati yamanani. A dii Esaraxadon yi doxo a noxoni.

20

Xesekiya a furena fe Esayi 38.1-8

¹ Na waxatini, saya furen yi Xesekiya suxu. Nabi Esayi, Amosi a diin yi fa a fema, a yi a fala a xa, a naxa, “Alatala ito nan falaxi, a naxa, ‘I ya feene yitən, amasotə i faxamatən ni i ra, i mi fa siimaya sotəmma.’” ² Xesekiya yi a yee rafindi banxi kanken ma, a maxandini ito ti Alatala ma, a naxa, ³ “Alatala, n ma fe xa rabira i ma fa fala, n sigan ti nen i yetag*i* lannayaan nun bojəe fajiyani, naxan fan i yee ra yi, n yi na ligal!” Xesekiya yi wuga han!

⁴ Benun Esayi xa keli tandem ma, Alatala yi falan ti a xa iki, a naxa, ⁵ “Xete, i yi a fala n ma yamaan mangan Xesekiya xa, i naxa, ‘I fafe Dawudaa Ala, Alatala ito nan falaxi, a naxa: N bata i ya maxandi xuiin me, n bata i yeegeen to. N na i rakendeyama nen, benun xi saxan, i siga Alatala Batu Banxini. ⁶ N monje fu nun suulun sama nen i ya siimayaan fari. N na i tan nun taani ito xunbama nen, n ma fe ra, e nun Dawudaa fe ra, n ma walikena.’”

⁷ Na xanbi ra, Esayi yi a fala, a naxa, “E xədə bogi yidinxina nde tongo.” E yi na tongo, e a sa a furen də, Xesekiya yi kəndəya.

⁸ Xesekiya bata yi a fala Esayi xa, a naxa, “N na a kolonma taxamasenna mundun xən fa fala benun xi saxan a Alatala n nakəndəyama nən, n siga Alatala Batu Banxini?” ⁹ Esayi yi a yabi, a naxa, “Alatala naxa, i a kolonma taxamasenna naxan xən a Alatalaa falan kamalima nən: I waxi nən ba, nininna xa a maso hanma a masiga sanna yə fu teden ma?” ¹⁰ Xesekiya yi a yabi, a naxa, “Na ligə nən nininna yi siga yeeən na sanna yə fu, koni n wama nən a xa xətə xanbin na sanna yə fu.” ¹¹ Nayi, Nabi Esayi yi Alatala maxandi, naxan nininna raxətə xanbin na sanna yə fu Axasi a banxin teden ma, nininna bata yelin dangue dənaxan na.

Babilən xərane fe

Esayi 39.1-8

¹² Na waxatini, Babilən Manga Baladan ma dii xəmən Merodaki-Baladan yi bataxin nun finma seen nasiga Xesekiya ma, amasətə a bata yi Xesekiya fura feen mə. ¹³ Xesekiya yi xərane rasənə, a yi a banxin kui seene birin yita ne ra: gbeti fixən nun xəmana, wudi bogi ture fapine nun latikənənna nun a yəngə so seene ramaradena, e nun naxan birin yi a nafulu ramaradeni. Sese mi lu Xesekiyya banxini a mi naxan yita e ra e nun a bəxən birin.

¹⁴ Nabi Esayi mən yi fa Manga Xesekiya fəma, a yi a fala a xa, a naxa, “Muxuni itoe nanse falaxi i xa? E kelixi minən?” Xesekiya yi a yabi, a naxa, “E kelixi yamana makuyen nin, Babilən.” ¹⁵ Esayi

mən yi a maxədin, a naxa, “E i ya banxin to nən?” Xesekiya yi a yabi, a naxa, “Seen naxanye birin n ma banxin kui, e ne birin to nən. Sese mi n ma nafulu ramaradeni, n mi naxan yitaxi e ra.” ¹⁶ Nayi, Esayi yi a fala Xesekiya xa, a naxa, “Alatalaa falan name! ¹⁷ Waxati fama, seen naxanye birin i ya banxini e nun i benbane naxanye fen han to, e ne birin xalima nən Babilən yi, sese mi luma. Alatalaa falan nan na ra. ¹⁸ E i ya dii xəməna ndee tongoma nən, i yetəen naxanye sətəma, alogo e xa findi Babilən mangana banxin xəmə tegenne ra.” ¹⁹ Xesekiya yi Esayi yabi, a naxa, “I Alatalaa falan naxan tixi, a fan.” A mirixi a ma, a naxa, “En luma nən bəjəe xunbenla nun marakantanni n ma siimayani.”

Taruxune Firinden 32.32-33

²⁰ Xesekiya kewali dənxene səbəxi Yuda mangane taruxu kədine kui. A wəkiləna fe falama e nun a ige ramaraden naxan ge e nun a ige kiraan naxan ge siga igen na Yerusalən yi. ²¹ Xesekiya yi faxa. A dii xəmən Manase yi ti a jəxəni mangayani.

21

Manase, Yuda Mangana

¹ Manase findi mangan na a jəe fu nun firinden nan ma, a jəe tongue suulun e nun suulun ti mangayani Yerusalən yi. A nga yi xili Xefisiba.

² Naxan jaxu Alatala yəe ra yi, a yi na ligi. A yi fe xəsixine ligi alo siyane Alatala naxanye kedi Isirayila kaane yəe ra. ³ A mən yi kidene ti geyane fari a fafe Xesekiya dənaxanye kala, a yi saraxa ganden nafala Baali xa, a yi Asera kide gbindonna bitin, alo Isirayila manga Axabi a ligi kii naxan

yi, a yi a xinbi sin sarene bun, a yi e batu. ⁴ A yi suxure kidene ti Alatala Batu Banxini, Alatala a fala dənaxan ma, a naxa, “N xinla luma Yerusalen nin.” ⁵ A yi sarene kiden ti Alatala Batu Banxini sansan firinne birin kui. ⁶ A yi a dii xəmen gan saraxan na, a yi kœrayaan liga, a yi so yiimatoni, a muxune dəxə naxanye yi jinanne maxədinma naxanye yi falan tima barinne ra. Naxan naxu Alatala yetagi, a lu na ligə tun, a yi Ala raxələ. ⁷ A yi Asera kide gbindonna rafala, a na bitin Alatala Batu Banxini, Alatala a fala dənaxan ma Dawuda nun a diin Sulemani xa, a naxa, “N bata banxini ito sugandi e nun Yerusalen Isirayila bənsənnə yirene birin ye, n waxi n xinla lu feni dənaxan yi habadan. ⁸ N mi Isirayila kaane masigę yamanan na, n naxan soxi e benbane yii, koni fɔ e xa n ma yamarine birin suxu e nun n ma sariyan birin n ma walikeən Musa naxan səbəxi.” ⁹ Koni, yamaan mi e suxu mume, Manase yi findi sabun na e lə ayi, Isirayila kaane yi fe naxin liga dangu siyane ra Alatala naxanye kedi e yee ra.

¹⁰ Nayi, Alatala yi falan ti a nabine xən, a naxa, ¹¹ “Yuda mangan Manase bata fe xəsixini itoe liga. A bata fe naxin liga dangu Amorine ra waxati danguxine yi, a mən bata Yuda kaane ti yulubin ma a suxurene xən. ¹² Nanara, Alatala, Isirayila Ala ito nan falaxi, ‘N tərən nafama nən Yerusalen kaane nun Yuda kaane ma naxan yo na a mə, a tuli madəxəma ayi nən. ¹³ N Yerusalen kalama nən alo n Samari taan nun Axabi a denbayaan kala kii naxan yi, n Yerusalen muxune raxərima nən alo ləxən bama goronna ma kii naxan yi a na yifitan, a maxətə. ¹⁴ N nan n ma yama dənxən

nabejinma nən e yaxune yii, e yi e yii seene birin tongo, ¹⁵ bayo naxan naxu n yətagi, e bata na ligi, e yi n naxələ keli e benbane ramini ləxən ma Misiran yamanani han to.’ ”

¹⁶ Manase yi səntare wuyaxi faxa, han Yerusalən yi rafe binbine ra sa yulubin fari a Yuda kaane ti naxan ma naxan yi naxu Alatala yee ra yi.

¹⁷ Manase kewali dənxəne, a naxanye birin ligi, a yulubin naxan ligi, ne səbəxi Yuda mangane taruxune kedine kui. ¹⁸ Manase yi faxa, e yi a maluxun nakəni naxan a banxin dəxən, Yusaa nakəni. A dii xəməna Amən yi ti a nəxəni mangayani.

Amən, Yuda Mangana

Taruxune Firinden 33.21-25

¹⁹ Amən findi mangan na a yee məxəjən nun firinden nan ma, a yee firin ti mangayani Yerusalən yi. A nga yi xili nən Mesulemeti, Xarusi a dii teməna, naxan keli Yotoba taani. ²⁰ Naxan naxu Alatala yee ra yi, a na ligi nən, alo a fafe Manase a ligi kii naxan yi. ²¹ A yi sigan ti a naxin na alo a fafe, a yi suxurene batu a fafe naxanye batu, a yi a xinbi sin e bun ma. ²² A yi Alatala rabenin, a benbane Ala, a mi sigan ti Alatalaa kiraan xən. ²³ Manga Amən ma walikəne yi yanfan so a ma, e yi sa a faxa a banxini. ²⁴ Koni, naxanye yanfan so Manga Amən ma yamanan muxune yi ne faxa, yamanan muxune yi a dii xəmən Yosiya ti a nəxəni. ²⁵ Amən kewali dənxəne, a naxanye birin ligi, ne səbəxi Yuda mangane taruxu kedine kui. ²⁶ E yi a maluxun a gaburun na, Yusaa nakəni. A dii xəmən Yosiya yi ti a nəxəni mangayani.

22

*Yosiya, Yuda Mangana
Taruxune Firinden 34.1-2*

¹ Yosiya findi mangan na a jee solomasexeden nan ma, a jee tongue saxan e nun keden ti mangayani Yerusalen yi. A nga yi xili Yedida, Adayaa dii temena, Bosikati kaana. ² Naxan fan Alatala yee ra yi, a Ala, a yi na liga, a sigan ti tinxinni alo a benba Dawuda, a mi kiraan fata siga yiifanni hanma komenni.

*Sariya kedina fe
Taruxune Firinden 34.8-28*

³ A mangayaan jee fu nun solomasexdeni, Manga Yosiya yi sebeli tiin Safan nasiga Alatala Batu Banxini, Asaliyaa dii xemena, Mesulan mandenna. A yi a fala a xa, a naxa, ⁴ “Siga Xiliki fema, saraxarali kuntigina, a xa sa gbetin malan naxan soxi Alatala Batu Banxini e nun de kantanne naxan nasuxi yamaan yii. ⁵ Muxun naxanye Alatala Batu Banxin wanli kuntigine ra, a xa so ne yii. Ne yi a so Alatala Batu Banxini ton muxune yii: ⁶ yii ra walikene nun kamudere ne nun geme masonle, alogo e xa wudin nun geme masolixine sara, e banxini tonje naxanye ra. ⁷ Koni, gbetin naxan soma e yi, muxu yo nama e maxodin na rawali kii ma, bayo e walima tinxinna nin.” ⁸ Nayi, Xiliki, saraxarali kuntigin yi a fala sebeli tiin Safan xa, a naxa, “N bata sariya kedin to Alatala Batu Banxini.” Xiliki yi na kedin so Safan yii, Safan yi a xaran. ⁹ Na xanbi ra, sebeli tiin Safan yi sa a fala mangan xa, a naxa, “Gbetin naxan yi Alatala Batu Banxini, i ya walikene bata

na so walike kuntigine yii alogo e xa Alatala Batu Banxini tən.” ¹⁰ Səbeli tiin Safan yi a fala mangan xa, a naxa, “Saraxaraliin Xiliki kədina nde soxi nən n yii.” Safan yi a xaran mangan yətagi.

Eyi nabi naxanla maxədin

¹¹ Naxan yi səbəxi sariya kədin kui, mangan to na mə, a yi a dugine yibə a ma. ¹² Mangan yi yamarini itoe so saraxaraliin Xiliki yii e nun Safan a diina Axikan e nun Mikahu a diina Akibori nun səbeli tiin Safan nun Asaya, mangana walikəna, a naxa, ¹³ “Ə sa Alatala maxədin nxu nun Yuda yamaan birin xa kədina fe ra naxan toxi. Alatala bata xələ gbeen ti en xili ma, amasətə yamarin naxanye səbəxi kədini ito kui, en benbane mi ne suxi e yi e liga.”

¹⁴ Saraxarali Xiliki nun Axikan nun Akibori nun Safan nun Asaya yi siga nabi naxanla Xuluda fəma. A yi dəxi Yerusalən Taa Nənen nin. Dugi ramaran nan yi a xəmən Salun na, Tikiwaa dii xəməna, Xaraxasa mamandenna. ¹⁵ Xuluda yi a fala e xa, a naxa, “Alatala, Isirayilaa Ala ito nan falaxi, a naxa: Ə sa a fala ə xə muxun xa naxan ə rafaxi n fəma, ¹⁶ ə naxa, ‘Alatala ito nan falaxi, a naxa: N tərən nafama nən yireni ito fari e nun a muxune, fata kədin xuine birin na Yuda mangan naxan xaranxi. ¹⁷ Bayo e bata n nabəñin, e wusulanna gan ala gbətəne xa, e yi n naxələ e susurene ra e naxanye rafalaxi, na ma, n ma xələn bata gbo ayi yireni ito xili ma, a mi janjəe mumə!’ ¹⁸ Koni, ə sa a fala Yuda mangan xa, naxan ə rafaxi Alatala maxədindeni, ə naxa, ‘Alatala, Isirayilaa Ala ito nan falaxi falane fe yi i naxanye mexi, a naxa: ¹⁹ I to falani itoe mexi n naxanye tixi yireni ito nun a

muxune xili ma, naxanye findi naxankatan nun dangan na, i yi sunu, i yi i magodo Alatala yetagi. Bayo i bata i ya dugine yibø i ma, i yi wuga n yetagi, n fan bata a me. Alatalaa falan ni i ra. ²⁰ Nanara, n na i luma nñ i faxa bøjøe xunbenli, i maluxun bøjøe xunbenli i ya gaburun na, n naxankatan naxan nagodon yireni ito fari, i mi ne toma.’ ” E dentegeni ito sa mangan xa.

23

*Yosiya yi lanna fen Ala ra
Taruxune Firinden 34.29-32*

¹ Manga Yosiya yi Yuda fonne nun Yerusalen fonne birin malan a fëma. ² A yi siga Alatala Batu Banxini, e nun Yuda xemene nun Yerusalen kaane birin nun saraxaraline nun nabine. Yamaan birin yi siga keli muxudine ma han muxu gbeene. A layiri kedîn naxan to Alatala Batu Banxini, a na fala xuine birin xaran e yetagi. ³ Mangan yi tixi sënbëtenna xøn Ala Batu Banxin so ðeën na, a lanna fen Alatala ra, a ðe xuiin tongo a xa bira Alatala fôxø ra, a yi a yamarine nun a sariyane nun a tonne suxu a bøjen nun a niin birin na. A na layirin fala xui sëbexine rakamali na kii nin. Yamaan birin yi so layirini.

*Dinan matinxin fena Yuda yi
Taruxune Firinden 34.3-5*

⁴ Mangan yi saraxarali kuntigin Xiliki yamari, e nun saraxaraliin bonne nun saraxaraliin naxanye yi ðeën kantanma, a e xa seene birin namini Alatala Batu Banxini naxanye rafalaxi Baali nun Asera nun sarene birin batu seene ra. Yosiya yi sa e gan Yerusalen fari ma xeeñe ma Kedirøn

lanbanni, a siga e xuben na Beteli yi. ⁵ Yosiya yi kiden ki muxune kedi, Yuda mangan yi naxanye dəxi alogo e xa wusulanna gan kidene yi geyane fari Yuda taane nun Yerusalen rabilinni. Kiden ki muxuni itoe yi wusulanna gan Baali nun sogen nun kiken xa e nun sare kurune nun sarene birin xa. ⁶ Yosiya yi Asera kide gbindonna ramini Alatala Batu Banxini, a yi a xali Yerusalen fari ma Kedirən lanbanni, a sa a gan mənni, a yi a findi xuben na, a sa a xuben woli yamanan muxune gaburune fari. ⁷ A mən yi kiden ki xəmə yalundene banxine kala Alatala Batu Banxini, naxanle yi domane dəgəma dənaxan yi Asera batu seen na. ⁸ Yosiya yi Yuda taane saraxaraline birin maxili, a yi taan kidene raxəsi, saraxaraline yi wusulanna ganma dənaxanye yi, keli Geba ma han Bəriseba, a yi taan kidene kala taan so dəeñe ra, a gbeng-benna, dənaxan yi taan kuntigin Yosuwe a dəeñ na taan so dəeñ kəmənna ma. ⁹ Taan kiden ki muxune mi yi sigama Alatala Batu Banxini Yerusalen yi, koni e yi buru tetaren donma alo saraxaraline. ¹⁰ Mangan yi Tofeti raxəsi Ben-Hinən lanbanni, alogo muxu yo nama fa a dii xəmən hanma a dii təmən gan Mələkə suxuren binya feen na. ¹¹ Yuda mangan soon naxanye findi sogen batu seene ra, Yosiya yi ne ba Alatala Batu Banxini so dəeñ dəxən. E yi sansanna nde nan kui kuntigin Natan-Meleki a banxin dəxən. Na xanbi ra, Yosiya yi wontorone gan e yi sogen batun naxanye ra. ¹² Yuda mangane bata yi kiden ti Axasi a kore banxin xuntagi. Yosiya yi ne birin kala e nun Manase kiden naxanye ti Alatala Batu Banxini sansan firinne kui. A yi ne ba mənni, a yi e kala, a yi e dungi dungine

woli Kedirən lanbanni. ¹³ Isirayila mangan Sulemani taan kiden naxanye ti Yerusalən sogeteden binni Maraxəri Geyaan yiifanna ma, mangan yi ne raxəri. Sulemani yi ne tixi Asitarate nan xa Sidən kaane ala e nun Kemosi, Moyaba kaane ala e nun Mələkə, Amonine ala. ¹⁴ Yosiya yi Asera kide gbindonne nun kide gəməne kala, e yi dənaxan yi a mənna rafe muxu xənne ra.

Dinan matinxin fena Isirayila yi

¹⁵ Saraxa ganden nun taan kiden naxan yi Betəli yi, a yi ne fan nabira. Nebati a dii xəmən Yerobowan naxan Isirayila kaane ti yulubin ma, na nan na kiden nafala. Yosiya yi kiden gan han a findi xuben na. A mən yi Asera kide gbindonna fan gan.

¹⁶ Nayi, Yosiya yi a yee rakojin, a yi gaburune to geyaan ma mənni, a yi walikəne rasiga muxu xənne tongodeni gaburune ra, a sa e gan saraxa ganden fari alogo a xa mən naxəsi, fata Alatalaa falane ra sayiban naxanye fala lan feni itoe ma.*

¹⁷ Manga Yosiya yi a fala, a naxa, “N gəmə gbeen mundun toma ito ra?” Taan muxune yi a yabi, e naxa, “Sayiban gaburun na a ra, naxan keli Yuda yi, naxan falane ti Betəli saraxa ganden xili ma, i feen naxanye ligaxi iki.” ¹⁸ A yi a fala e xa, a naxa, “Ə a lu mənni, muxu yo nama a yiin din na sayiban xənne ra!” Nayi, e yi a xənne ramara mənni e nun nabi bonna xənne naxan keli Samari taani.

Taruxune Firinden 34.6-7

¹⁹ Yosiya mən yi taan kide banxine birin kala naxanye yi Samari taane yi, Isirayila mangane

* **23:16:** Na sayibana fe mən səbəxi Mangane Singen 13.2 kui.

naxanye ti, e yi Ala raxələ. Yosiya yi a ligə alo a ligə Betəli yi kii naxan yi.²⁰ Yosiya yi taan kiden ki muxune birin kœ raxaba e saraxa gandene fari, a yi muxu xənne gan ne fari. Na xanbi ra, a yi xətə Yerusalən yi.

*Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla
Taruxune Firinden 35.1,18-19*

²¹ Mangan yi yamarini ito fi yamaan birin ma, a naxa, “Ə Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla† raba Alatala binya feen na, Ə Ala, alo a səbəxi layiri kədin kui kii naxan yi.”²² Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanli ito sifan munma yi ligə singen, keli kitisane waxatin ma Isirayila yi e nun Isirayila mangane nun Yuda mangane ləxəne birin yi.²³ Manga Yosiya nəe fu nun solomasəxə nan yi a ra a Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanli ito rabə Yerusalən yi Alatala xa.

*Yosiyaa mangayaan napanna fe
Taruxune Firinden 35.20-36.1*

²⁴ Naxanye yi jinanne maxədinma e nun naxanye yi falan tima barinne ra, Yosiya yi ne birin faxa. A yi kəsuxure nun səxure sawurane kala, e nun fe xəsixin naxanye birin yi Yerusalən nun Yuda yamanani. A na ligə nən alogo a xa sariyan nakamali naxanye kədin kui saraxaraliin Xiliki naxan to Alatala Batu Banxini.²⁵ Yosiya nəxən munma yi lu na singen mangane yə, a bira nən

† **23:21:** Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nən Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kœ kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine də wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xərəyaan 12.1-13 kui.

Alatala fɔxɔ ra a bɔŋen birin na, a niin birin yi, e nun a sənbən birin yi, fata Musaa sariyan birin na. A tan dangu xanbini, a maligan mi lu na mumε!

²⁶ Koni, Alatala mi xεtε a xələ gbeen fɔxɔ ra Yuda xili ma Manase a fe ra naxan a Alatala raxəlɔ.

²⁷ Alatala yi a fala, a naxa, “N Yuda bama nən n yetagi alo n na Isirayila ba n yetagi kii naxan yi. N Yerusalən wolima ayi nən n taan naxan sugandi, e nun banxina n na a fala banxin naxan ma, n naxa, ‘N xinla luma be nin.’ ” ²⁸ Yosiya kewali dənxəne, a naxanye birin liga, ne səbəxi Yuda mangane taruxu kedine kui.

²⁹ A waxatini, Neko, Misiran mangan yi siga Asiriya Mangan xili ma Efirati baan binni. Manga Yosiya yi siga a ralandeni. Misiran mangan Neko to a to tun, a yi a faxa Megido taani. ³⁰ Yosiyya walikəne yi a binbin xali wontoron kui, e yi keli Megido taani siga Yerusalən yi, e sa a maluxun a gaburun na. Yamanan muxune yi a dii xəmən Yehowaxasi tongo, e turen sa a xunni, e yi a findi mangan na a fafe jəxəni.

Yehowaxasi, Yuda Mangana Taruxune Firinden 36.2-4

³¹ Yehowaxasi findi mangan na a jee məxəjen nun saxanden nan ma, a yi kike saxan ti mangayani Yerusalən yi. A nga yi xili Xamutali, Yeremi a dii təməna, Libina kaana. ³² Naxan paxu Alatala yee ra yi, a yi na liga alo a benbane a liga kii naxan yi. ³³ Misiran Mangan Neko yi yələnxənna sa a ma Ribila taani, Xamata yamanani, alogo a nama fa mangayaan liga Yerusalən yi mumε, a yi mudu gbeti fixən kilo wuli saxan kəmε naanin

nun xεmaan kilo tonge saxan nun naanin sa yamanan fari. ³⁴ Misiran mangan Neko yi Yosiyaa dii xεmena Eliyakimi dəxə mangan na a fafe jəxəni, a yi a xinla masara a Yehoyakimi. A yi Yehowaxasi suxu, a siga a ra Misiran yi, a sa faxa dənaxan yi. ³⁵ Yehoyakimi yi gbetin nun xεmaan so Misiran mangan yii, koni a yi mudu gbetin maxili yamanan na, fata Misiran mangana yamarin na, yamanan yamaan birin lan a xa gbetin nun xεmaan naxan ba a na fala, a lan a xa naxan so Misiran mangan Neko yii.

*Yehoyakimi, Yuda Mangana
Taruxune Firinden 36.5-8*

³⁶ Yehoyakimi findi mangan na a jee təxəjəen nun suulunden nan ma, a yi jee fu nun keden ti mangayani Yerusalen yi. A nga yi xili Sebuda, Pədayaa dii temena, keli Ruma taani. ³⁷ Naxan naxu Alatala yee ra yi, a yi na ligalo a benbane a ligalo kii naxan yi.

24

¹ Babilən Mangan Nebukadanesari so yengeni Yehoyakimi waxatin nin. Yehoyakimi yi lu Nebukadanesari a noɔn bun jee saxan, koni a mən murute nən Nebukadanesari xili ma. ² Nayi, Alatala yi Babilən kaane ganla rasiga a xili ma, e nun Arami kaane nun Moyaba kaane nun Amonee ganle, a yi ne birin nasiga Yuda xili ma a kaladeni, fata Alatalaa falan na a naxan ti a walikene xən, nabine. ³ Na fata Alatalaa yamarin nan tun na, naxan yi waxy Yuda ba feni a yetagi Manase a yulubine fe ra. ⁴ Manase bata yi səntare

wuyaxi faxa, a yi Yerusalen rafe a fe naxine ra.
Alatala mi wa a mafelu feni mumē!

⁵ Yehoyakimi kewali dənxene, a naxanye birin
liga, ne səbəxi Yuda mangane taruxu kedine kui.

⁶ Yehoyakimi yi faxa. A dii xemən Yoyakin yi ti a
nəxəni mangayani. ⁷ Misiran mangan mi fa mini
a yamanani, bayo Babilon mangan bata yi a bəxən
birin tongo keli Misiran baani han sa dəxə Efirati
baan na.

*Yoyakin, Yuda Mangana
Taruxune Firinden 36.9-10*

⁸ Yoyakin findi mangan na a jee fu nun firinden
nan ma, a kike saxan ti mangayani Yerusalen yi.
A nga yi xili Nexusuta, Yerusalen kaana Elanatan
ma dii temena. ⁹ Naxan jaxu Alatala yee ra yi,
a yi na liga alo a benbane a liga kii naxan yi.

¹⁰ Na waxatini, Babilon mangan Nebukadanesari
a walikene yi siga Yerusalen xili ma, e yi taan
nabilin yengeni. ¹¹ Babilon mangan Nebukadanesari
yeteen yi fa taan yetagi, a walikene yi na
yenge. ¹² Nayi, Yuda mangan Yoyakin yi siga, a
sa a yete dəntəgə Babilon mangan xa, e nun a nga
nun a walikene nun a mangane nun a kuntigine.

Yoyakin a mangayaan jee solomasexədeni,
Babilon mangan yi a suxu. ¹³ Nebukadanesari
yi nafunla birin ba Alatala Batu Banxini e nun
manga banxin nafunle, Isirayila mangan Sule-
mani xema goronna naxanye birin nafala Alatala
banxini, a ne kala, alo Alatala a falaxi kii naxan
yi. ¹⁴ Nebukadanesari yi Yerusalen kaane birin
xali suxuni, kuntigine nun sofane, e birin malanx-
ina muxu wuli fu sa yiirawanle nun xabune
birin fari. A yiigelitəne nan tun lu yamanani.

¹⁵ Nebukadanesari yi Yoyakin xali Babilon yi, a yi mangana nga suxu Yerusalen yi siga Babilon yi e nun mangana naxanle nun a kuntigine nun a yamanan muxu gbeene. ¹⁶ Babilon mangan mon yi sofa kendene birin xali konyiyani Babilon yi, muxu wuli solofer e nun yiirawanle nun xabune, muxu wuli keden. ¹⁷ Babilon mangan yi Yoyakin soxo Matani findi mangan na a noxoni, a naxan xili masara a Sedeki.

Sedeki, Yuda Mangana

Yeremi 52.1-3 nun Taruxune Firinden 36.11-12

¹⁸ Sedeki findi mangan na a nee moxjenen nun kedenden nan ma, a yi nee fu nun keden ti mangayani Yerusalen yi. A nga yi xili nen Xamutali, Yeremi a dii temena, Libina kaana. ¹⁹ Naxan naxu Alatala yee ra yi, a yi na liga alo Yehoyakimi a liga kii naxan yi. ²⁰ Na liga Alatala xoln nan ma fe ra Yerusalen nun Yuda xili ma, a yi waxi naxanye ba feni a yetagi.

Sedeki fan yi murute Babilon mangan xili ma.

25

Yeremi 39.1-7 nun 52.4-11

¹ Sedeki a mangayaan nee solomanaaninden kike fuden xi fude lioxoni, Babilon mangan Nebukadanesari nun a ganla birin yi fa Yerusalen xili ma, a yi daaxadeni ton a yetagi, e yi yire makantinxine ti a rabilinna birin yi. ² E lu taan yenge han Manga Sedeki a mangayaan nee fu nun kedendena. ³ Na neen kike naaninden xi solomanaaninde lioxoni, kamen yi gbo ayi taani, donse mi yi fa yamanan muxune yii. ⁴ Nayi, Babilon ganla yi taan yinna yirena nde rabira.

Kœen na, hali Babilon kaane to yi taan nabilinxí, Yuda sofane birin yi e gi, e dangu taa makantan yin firinne longonna ra, e sa mini taan so dœen na mangana nakoœn dexœn. Sofane yi e gi, e nun mangan yi siga Araba tonbonna lantaan mabinni.

⁵ Koni, Babilon sofa ganla yi mangan sagatan, e sa a li Yeriko mœremœrene yi, a ganla birin yi xuya ayi, e yi e masiga a ra. ⁶ E yi mangan suxu, e siga a ra Babilon mangan fœma Ribila taani, e yi sa a makiti mœnni. ⁷ E Sedeki a diine kœ raxaba a yœtagi, e mœn yi Sedeki yœne sœxœnœ ayi, e yi a xidi sula yœlœnxœnna ra, e siga a ra Babilon yi.

Yerusalen kala fena

Yeremi 39.8-10 nun 52.12-27 e nun Taruxune Firinden 36.17-21

⁸ Kike suulunden xi soloferede lœxœni, Babilon mangan Nebukadanesari a mangayaan jœe fu nun solomanaaninden ma, mangan kantan muxune xunna Nebusaradan, Babilon mangana kuntigina nde yi so Yerusalen yi. ⁹ A yi teen so Alatala Batu Banxin na e nun mangana banxin nun Yerusalen banxine birin. A yi banxi kendene birin gan. ¹⁰ Babilon sofa ganla naxanye yi luxi taani, mangan kantan muxune xunna Nebusaradan yi ne xali konyiyani, naxanye bata yi e yœte sa Babilon mangan sagoni e nun yama dœnxœna. ¹¹ Muxu dœnxœn naxanye yi luxi taani, mangan kantan muxune xunna Nebusaradan yi ne xali konyiyani, naxanye bata yi e yœte sa Babilon mangan sagani e nun yama dœnxœna. ¹² Koni mangan kantan muxune xunna yi yiigelitœna ndee lu yamanani alo manpa bili siine nun xœe biine.

¹³ Sula senbetenna naxanye yi Alatala Batu Banxini, Babilon kaane yi ne kala, e nun ige max-

ali wontorone nun ige ramara se sula daxi gbeena, e yi siga na sulan na Babilən yi. ¹⁴ E yi tundene nun tee kə seene nun lənpu ratu seene nun se sa lefane birin tongo e nun wali se sula dixin naxanye birin yi rawalima Ala Batu Banxini. ¹⁵ Mangan kantan muxune xunna mən yi wusulan gan seene nun wuli xuya goronne tongo, xəma daxine nun gbeti fixə daxine birin. ¹⁶ Sənbətən firinna nun ige ramara se gbeen nun ige maxali wontorone Sulemani naxanye rafala Alatala Batu Banxin xa, ne birin sula daxin nan yi a ra naxanye binyen xasabin mi yi nəe yate. ¹⁷ Sənbətən kedenna yi mate nəngənna yə fu nun solomasəxə, konden yi a xunna, naxan yi mate nəngənna yə saxan, a konden yi rayabuxi sula yələnxən yalane nun girenada wudi bogi sawura sula daxine nan na. Sənbətən firinden fan yi na kii nin e nun a rayabu kiina.

¹⁸ Mangan kantan muxune xunna yi saraxarali kuntigin Seraya suxu, e nun saraxarali firinden Sofoni nun dəen kantan muxu saxanne. ¹⁹ A yi sofa kuntigina nde suxu e nun xəmə suulun mangana muxune yə naxanye yi taani, e nun sofa kuntigina səbeli tiina, naxan yi sofa nənəne xinle səbəma, e nun Yuda kaane muxu tonge senninna naxanye yi taani. ²⁰ Mangan kantan muxune xunna Nebusaradan yi e tongo, a siga e ra Babilən mangan fəma Ribila taani. ²¹ Babilən Mangan yi yamarin fi, e yi e faxa Ribila taani Xamata yamanani. Yuda kaane siga konyiyani na kii nin, e makuya e yamanan na.

Gedali, Yuda yamana kanna

Yeremi 40.7-41.18

²² Babilon mangan Nebukadanesari yi Yuda yamanan muxu dənxene sa Gedali a yamarin bun ma, Axikan ma dii xəməna, Safan mamandenna. ²³ Sofa kuntigine nun e sofane birin to na mə, a Babilon mangan bata Gedali findi yamana kanna ra, e yi siga Gedali fəma Misipa taani, Netaniyaa dii xəmən Yisimayeli nun Kareyaa dii xəmən Yoxanan nun Tanxumeti a dii xəmən Seraya Netofa kaan nun Maka kaana dii xəmən Yaasaniya, e nun e ganle. ²⁴ Gedali yi a kələ e nun e ganle xa, a naxa, “Ə nama gaxu sese ra Babilon kaane kuntigine fe ra, ε lu yamanani, ε wali Babilon mangan xa, ε herin sətəma nən.” ²⁵ Koni, neen kike soloferedeni, Netaniyaa dii xəmən Yisimayeli, Elisama mAMDenna, mangan xabilan muxuna nde, na yi fa, muxu fu biraxi a fəxə ra, e yi Gedali faxa, e nun Yuda kaane nun Babilon kaan naxanye yi a fəma Misipa taani. ²⁶ Nayi, yamanan muxune birin, yiigelitəne nun nafulu kanne, e nun sofa kuntigine yi keli, e siga Misiran yi, bayo e yi gaxuxi Babilon kaane yee ra.

Yoyakin mini feen kasoon na

Yeremi 52.31-34

²⁷ Yuda mangan Yoyakin suxun nee tonge saxan e nun soloferedeni, Babilon mangana Ewili-Merodaki a mangayaan nee fələni, a yi hinan Yuda mangan Yoyakin na, a yi a ramini kasoon na, na neen kike fu nun firinden xi məxəjən nun soloferede ləxəni. ²⁸ A yi fala fəjin ti a xa. Mangan bona naxanye yi a fəma Babilon yi, a yi a tiden

mate ne birin xa. ²⁹A yi a kasorasa dugine masara,
Yoyakin yi a d^{eg}e mangana tabanla ra a siimayaan
birin yi. ³⁰A makoon yi seen naxanye ma l^{oxo} yo
l^{oxo}, mangan yi lu ne soe a yii a siimayaan birin
yi.

Kisin Kiraan Kitabuna

**The Holy Bible in the Yalunka language of Guinea.
La Sainte Bible en langue Yalunka avec le titre: «Kisin
Kiraan Kitabuna» Publié par Traducteurs Pionniers
de la Bible en collaboration avec la mission MCA à la
Préfecture de Faranah, République de Guinée 2012**

**Copyright du texte: © 2012—Traducteurs Pionniers de
la Bible. Cette création est mise à disposition selon le
Contrat Paternité-Pas d'Utilisation Commerciale-Pas
de Modification 3.0 Unporteddisponible en ligne**

**<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> ou
par courrier postal à Creative Commons, 171 Second
Street, Suite 300, San Francisco, California 94105, USA.**

copyright © 2012 Pioneer Bible Translators

Language: Yalunka

Translation by: Pioneer Bible Translators

..

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

47153269-13a8-5fdd-8537-530b29da9f78